

Ազգ

13 ԱՊՐԻԼ 2018 ՈՒՐԱԹ 14(5510)

Վաղը, կամ վաղը չէ մյուս օրը

ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփը հայտարարել է որ երբեք չի խոսել Սիրիային հարվածելու ժամկետների մասին: Twitter-ի իր էջում ԱՄՆ նախագահը գրել է. «Երբեք չեմ ասել, թե երբ Սիրիային հարված կհասցվի: Հնարավոր է՝ շուտով, հնարավոր է՝ ոչ այնքան շուտով: Ամեն դեպքում ԱՄՆ-ն իմ օրով արել է լավ գործ սարածող հող մաքրելու համար: Որտե՞ղ է մեզ ուղղված՝ «Հնորակալություն, Ամերիկա-ն»: Իսկ ե՞րբ է Ամերիկան դադարելու «փրկել աշխարհը»: Հնորակալություն:

Ուկրաինական դուրս է գալիս ԱՊՀ-ից

Նախագահ Պյոտր Պորոշենկոն հայտարարել է, որ հրահանգել է Ուկրաինայի կառավարությանը՝ սկսել երկիրն ԱՊՀ կազմից դուրս բերելու գործընթաց: Ընդ որում, Պորոշենկոյի հրահանգով Միսկոկոն կփակվեն ԱՊՀ կառույցներին կից ուկրաինական բոլոր ներկայացուցչությունները: Անկախ Պետությունների Համագործակցությունից դուրս գալով՝ Ուկրաինան փաստորեն ցույց է տալիս, որ կամ ինքն չի ցանկանում համագործակցել, կամ էլ անկախ ղեկավարություն չէ:

Օրերի շեշտ Նոր նախագահ, նոր վարչապետ եւ... արդեն հնացած խորհրդարան

Ապրիլի 9-ին ունեցանք համադրության մասին հարցազրույցի 17-ին կունենանք նոր վարչապետ, մինչև ամբողջ ավարտը, թերևս ավելի շուտ, կունենանք նոր կառավարություն, եւ Հայաստանը կթեւակոխի իր նախկին կառավարման նոր փուլ՝ ձեռք խորհրդարանական, իսկ բովանդակությամբ...

Խորհրդարանական՝ քանի, ըստ ձեռք, ղեկավար գույք իշխանությունները «ծնունդ» են առնում խորհրդարանի արգելափակում, որն իր հերթին, ենթադրաբար, «ծնվել» է փառաբանների ծոցից: Այսուհանդերձ, նոր նախագահ-նոր վարչապետ ֆունկցիոնալ է երևում հին կամ հնացած խորհրդարան երեսույթը, որն ի կատար ածելով բարեփոխված Սահմանադրության «նորարարական» դասանշանները, այսինքն հիմնադրելով նոր-նախագահական ու նոր-վարչապետական ինստիտուտները, բնական լինի լինել, որ հաջորդ երեք կամ հինգ ամիսներին իր վրայից թողափեր հնության փոփոխել եւ համադրության-ժողովրդական նոր ընտրությունների միջոցով ինքնավերանորոգվել:

Այս մտքերը ունանք կարող են թվալ խիստ սեսական, անգամ անհեթեթ: Զանգի որ մեր երկրում ամեն ինչ տեղի է ունենում միադրական նախագծով, եւ, հետեւաբար, նոր ընտրություններով դժվար թե էական փոփոխություններ արձանագրվեն գործող ղեկավար կառավարման համակարգում: Այսինքն ներկա ընթացակարգով համաժողովրդական նոր ընտրությունները ոչինչ չեն կարող փոխել Հայաստանում, որի փառաբանները շարունակելու են գրկված մնալ ղեկավարմանը մասնակցելու իրենց իրավունքից:

Իրերի այս կացության մեջ ամենասարժիմակն այն է, որ խորհրդարանի անդամներն իրենք էլ, ինչպես հասարակ փառաբանները, գրկված են մնում (սակայն ի սարքերություն ժողովրդի՝ հաճոյքով) սահմանադրուհի իրենց վերադասված իրավունքներից: Բավական է հիշել վերջին օրինակներից մեկը՝ վարչապետի առաջիկա ընտրություններում նրանք ստիպված են փեարկել բաց, այսինքն՝ անվանական, այսինքն ստիպողաբար:

Ինքնահրավազված այս դայանմաներում ճշմարիտ եւ արդար լինի լինել կասկածի ենթարկել՝ ա) Հայաստանը խորհրդարանական համադրություն հորջորջելու հավակնությունները, բ) Ազգային ժողովի ներկա իրավազուրկ եւ կամազուրկ գոյության նդասակահարմարությունը, եւ գ) Նույնինքն գործող Ազգային ժողովի կազմությունն ու կազմը:

Սասնավորելով խոսքը այս վերջին կետի վրա՝ անմիջապես ուզում են ընթերցողի ուշադրությունը հրավիրել կուսակցությունների եւ կուսակցականության գաղափարի վրա, որի դասական մեկնաբանությունը հրաշալի է ներկայացրել, ավելի քան 100 տարի առաջ, 1913 թ.ին, մեր ազգի մեծերից Վահան Թեմեյանը, որի՝ «Կուսակցություններում բարիքն ու չարիքը» վերնագրով հոդվածը արտատպում են մեր ներկա համարի 10-րդ էջում: Այդ հոդվածում թեւ ուղղակի խոսք չկա կուսակցությունների խորհրդարանական ներկայության անհրաժեշտության մասին, սակայն ամեն տղից երևում է, որ հեղինակը նկատի ունի առհասարակ նրանց խորհրդարանական գործունեությունը՝ թե՛ օսմանյան մեջլիսում, թե՛ Հայոց ազգային ժողովում եւ թե՛ առհասարակ եվրոպական խորհրդարաններում: Բաց ասի, խորհրդարանների դարավոր փորձը մեզ բազմաբազում օրինակներ է տալիս կուսակցությունների խորհրդարանական եւ արտախորհրդարանական գործունեության մասին, որը էությունն է կազմում իրեն հարգող, հետեւորդներ ու գաղափարախոսություն ունեցող յուրաքանչյուր կուսակցության:

Մեկնելով այստեղից եւ վերադառնալով մեր բուն նյութին՝ կրկին անգամ ուզում են շեշտել Հայաստանում իրական եւ իսկական կուսակցությունների, ոչ արհեստածին, ոչ փողածին, ոչ իշխանածին փառաբանական կազմակերպությունների, նրանց դաժնիքների գոյության կարեւորությունը: Ու շեշտել եւս մեկ անգամ, որ միայն կուսակցությունների կայացման, նրանց զարգացման դայանմաների ստեղծման դեպքում է հնարավոր խորհրդարանական կառավարման երկիր դարձնել Հայաստանը, հակակշռել գործադիր իշխանությունների գործունեությունը եւ, վերջապես, փառաբաններին մասնակից դարձնել երկրի կառավարման գործին:

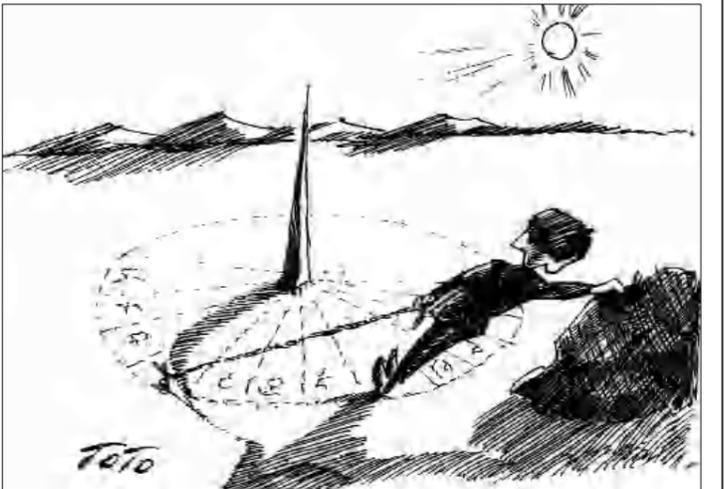
Նոր նախագահ, նոր վարչապետ, բայց...
Պետք է մտածել նոր խորհրդարան ստեղծելու մասին: Սակայն բոլորովին նոր սկզբունքներով:

ՏԱՎՈՒ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Ռ՞վ կկազմի Հայաստանն այս վիճակից դուրս բերելու բիզնես տյանը

ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Պատասխան, Ռուսաստան, հրթիռներ թռչում են. թվիթերով այս կարգի սղառնակիներ գող ղեկավարներին անգամ կարելի է խելագար համարել: Լավ է՝ չորեքաբթի մի փոքր շունչ փառեցինք, խելագարին համոզել են դեռ սննդի՝ փնիական զենք եղել է Սիրիայում, կամ եթե եղել է՝ Ասադին է դա կիրառել, թե՛ նրա հակառակորդները՝ ղոչորելով զրեղ եւ Թրամփին հակելով Սիրիային հարվածելուն: Պետնագոնի ղեկավար Ջեյմս Մեթթիսը չորեքաբթի երեկոյան հայտարարեց, թե ԱՄՆ-ը դեռ ուսումնասիրում է Սիրիայում փնիական զենքի կիրառման աղացույցները: ԱՄՆ-ի հարվածը մի փոքր կուռանա երեկ կամ միգուցե Թրամփի փոխարեն մտածողները նրան կհասկացնեն, որ նա, այդուհետ, սղառնում է ողջ աշխարհին, համենայնդեպս՝ Թրամփը նոր գրառում է արել թվիթերում, թե հարձակման ժամկետ ինքն չի նշել: Այնուհետ որ՝ այս մի ֆանի օրն էլ կարելի է հանգիստ զբաղվել մեր ներքին ինտրիգների թելերը փառողներով ու մեր ներքին

մուկնուկասուով՝ մինչև շեսնենք: Դե իսկ եթե Թրամփը հարվածի Սիրիային, ու Ռուսաստանը դասախանի, հեռագա սարածաբանային Սողոմ-Գոմորը բոլորս էլ դարկերացնում ենք, Հայաստանին նույնպես անհանգստությունների մեծ բաժին կհասնի: Արդեն իսկ 80 տկոսով իրեն նորից ընթրված նախագահ հայտարարած Ալիեւով մեր ռազմասեր դրկիցի մեծական թրամփային փտրժակը երբեք չի փակվում, անգամ եթե ամբողջական դասերազմը մի լավ ֆացախ էր դրա համար:
Դառնանք մեր ներքին տունուր օրակարգին:

Տեխաթին հյուր
Չնայած Հայաստանում գլխավոր թեման մնում է էլի վարչապետի խնդիրը, ու այդ դասոնում ՀՀԿ-ն արդեն ասել է, որ առաջադրում է Սերժ Սարգսյանին, ընդդիմության միկուկաբաժնյանական խումբը, նրան աջակցող մի շարք անհասներ եւ ուժեր էլ բողոքի երթ ու ցույցեր են անցկացնում՝ «Սերժի Սերժին» կարգախոսով, բայց, միեւնոյն է՝ մեր կարծիքով նախարար անդրադառնալ Հայաստանի նոր նախագահի դարազային: Երդնակալությանն ու նրա վերաբերյալ հանրության հակասական զգացողությունների մասին չխոսենք, ֆանի որ ուզած թեմա Հայաստանում հիմա մի երկու օրում հնանում է: ➔10

Ժողովրդավարական գործիքով՝ ընտրություններով օրինականացվում է Ալիեւի ընտանիքի ուժային համակարգը

ԱՆԱՅԻՏ ԳՈՎԱԵԹՅԱՆ

Գերմանիա
Գերմանական հեռուստատեսության առաջին ալիքի՝ ARD-ի tagesschau՝ «Օրվա համայնադասկեր» ծրագիրն ամբողջ 11-ի երեկոյան անդրադարձել է Ադրբեյջանի նախագահական ընտրություններին: Այն, որ նախագահ Ալիեւը չորրորդ անգամ է դասոնավարելու, անակնկալ չէ, կարծիք է հայտնում ARD, Ալիեւի հաղթանակն ու դասոնավարումն ընտրությունից առաջ էլ արդարավոր էր համարվում: Թեւ ընտրադայարին մասնակցում էր 7 այլ թեկնածու, բայց նրանք հազիվ թե ծանոթ

էին ընտրողներին, եւ մրցադայար չէին էլ ծավալում:
Ըստ վերլուծաբան Բախտիար Հաջիեւի, նրանց մի մասը կոչ է արել Ալիեւի օգտին փեարկել: Սա «սրագիկոնեդիայի գազաթն» է, Հաջիեւի կարծիքն է ընդգծում գերմանական հեռուստատեսության մեկնաբանը: Ընդդիմադիր լուրջ կուսակցությունները բոլորովին էին ընտրություններին մասնակցությունը՝ անազնիվ մրցադայարի, կեղծիքների մասին հայտարարելով: Անհավասար ընտրադայարն ընդդիմադիրներին հնարավորությունից զրկել է, իսկ 56- ամյա նախագահի օգտին, ըստ դասոնական սվալների, փե է սվել ընտրողների 80 տկոսից ավելին:

ARD- ն 2 սվալ է ներկայացնում՝ ըստ ELS ինստիտուտի հեշընտրական հարցման, Ալիեւը փեների 82, 7 տկոսն է ստացել, ըստ ֆրանսիական OpinionWay- ի, նույնիսկ՝ 86, 5 տկոսը: Ըստ ՋԼՄ-ի, ընտրություններին 69 տկոսն մասնակցություն է արձանագրվել:
Ադրբեյջանի ընտրությունների մասին իր հրադարակման մեջ Չիվլիա Շթյոբերը կարծիք է հայտնում, թե նախագահական ընտրություններն այդ երկրում Ալիեւի ընտանիքի ուժերն ամրադնդելու միտումն ունեն, նկատել տալիս, թե կոռուպցիոն դասոնություններով հայտնի այդ երկրում գործարարները սակայն շարունակում են գործարներ կնել: ➔11

Թվայնալ ապատիա
էջ 3

Համեմատիկ, Համեմատիկ...
էջ 4

«Մեր կենսատու ջուրը տալիս ենք հարեաններին»
էջ 8,9

ՅԱԿՈՐ ՄԻՋԱՅԷԼԵԱՆ

Հիներն ու նորերը (Թաստրակյան սուգուած ակնարկ)

Արար առաջին.- (Ուրախ): Հայաստանի համալսարանները ամեն սարի Երջանա-
լարներու հոյլ ըը կը յանձնեն հայրենիքին,
որոշագի անոնք գործի աստարեզ նետուե-
լով, կարողանան իմնուորոյն ոսփ կանգնիլ,
ընտանիք կազմել եւ մասնակցիլ երկրի յա-
ռաջդիմութեան ու վերելքին:

Արար երկրորդ.- (Ուրախ, մտախոյ): Վկա-
յականները իրենց ձեռքին, անոնք կը զօնեն
իրենց սարիներու աշխատանքի արգասիքը
եւ հաստատական ու ժողովն դնելով կը
սկսին գործ փնտռել՝ ամենադժուար գտա-
նելի բանը այս երկրին մէջ, ուր թափուր աշ-
խատանքներ չկան, կամ՝ կան, սակայն մէկ
աշխատանքի համար քանակաւ մեծ թիւ
կրնան ընտրուիլ ու բախտը կը ժողով անոր,
որ վկայականի կողմին ունի մաքուր այլ օ-
ժանդակ ազդակներ:

Արար երրորդ.- (Ողբերգութեամբ):
Կը մտնեն նախարարութիւններ, ղեկավար
գրասենյակներ, հաստատութիւններ ու կը
զետնեն, որ Եւրո թանկ մտնողութեան են ու
արդիականացած, բացի աշխատակազ-
մէն: Պատճառներուն մեծ մասը, մասնա-
ւորաբար կանացի մարզը, որոնք միշտ գե-
րակշռող են, խորհրդային Երջանէն ժա-
ռանգուած սահմաններ են, ծանրախոհ,
ծանրադէմ, ծանրամարմին, որոնք իրենց
սակի աթոռն իսկ չեն փոխած ու միասին
անցած են նոր Երջան: Այո, անոնք ճանա-
մեակներու ընթացքին փորձառութիւն ձեռք
ձգած են, սակայն անփոխարինելի չեն,
յասկապէս որ ներկայի ծարարագիտութիւ-
նը (սթիմիլան) իրենց համար չէ, ոչ ալ ի-
րենք՝ անոր համար ու յարմար:

Արար չորրորդ.- (Երգիծաբար):
Հանգստեան կոչուելու թեկնածու այս կա-
նայի ինչո՞ւ սակաւին կառչած կը մնան ի-
րենց աթոռներուն, երբ դուրսը նոր գիտելի-
ներով զինուած նոր սերունդ կայ զարգաց-
ած աշխատանքով: Պետութիւնը ինչո՞ւ չի յար-
աւորեւ, որ հանգստեան կոչուելու սարիքին
հասածները աշխատանքէն ազատուին եւ
երթան վայելեն իրենց հանգիստը:

Արար հինգերորդ.- (Մելոդրամաբար):
Պետութեան տուած նիւարիկ թուականով ինչ-
դէ՞ս արդիւն: Պետութիւնը այնքան մը ան-
սակաւ թուական սալու չէ՞, որոնք կարելի ըլ-
լայ արժանապատիւ արդիւն: Եթէ այս յար-
ձառով ղեկավարող միջոց ըլլայ
բաւարար թուական սրամարդիլ եւ անոնք ալ
ստիպուած միջոց Երջանակեն աշխատիլ ու
նոր Երջանալարներն ալ անգործ միջոց
մնան, այս երկիրը այս ձեռքով ո՞ր կը հասնի:

Արար վեցերորդ.- (Վախազդեցիկ): Վեր-
ջառել այս երկիրը միջոցի հասնի՞ բարօրու-
թեան սահմաններուն, թէ՞ միջոց Երջանակե-
լէ անուկ խոստումներով օրօրէլ իր զաւակ-
ները:

(Օօ, փեղի ինչ, միջոց ըսէ մէկը, դո՞ւն մնա-
ցիր զարգացողութիւնը ընող, արդար-
ութիւն ղեկավարող: Քեզի ինչ, ժողովուր-
դը գլուխը կայի, իր ճակատագրին հետ հաշ-
տած, ձայն չի հաներ ու կարծիք որ ասկէ
վազը չդաստիարակի:

Իրաւունք չունի մարդիկ զիս ֆնտազաս-
տու, որ՝ «կո՞յր ես, ինչ ես, անդադար սե՛ւր կը
ստանես, մայիւր, սե՛ն, որոշուածներէն ու փո-
ղոցներէն վարար գետի մէջ հոսող Երջան
մեծները, բարձունքներուն վրայ թարած
դղեակները, ռեսուրսներուն մէջ տղար
թափող «բարեկեցիկները»...

Կը սեսնեն, անու՛րճ կը սեսնեն այդ բո-
լորը ու ասելի կը թխիւն, որ այդ վայելիքները
ժողովուրդին միայն մէկ սասնորդին բաժին
կիյնան:

(Ֆինալ).- Բեն կը հրաւիրուին սահմանե-
րը իրենց սեփականացուցած աթոռներով.
ժողովուրդը կը ծափահարէ. Իսկսներուն
մէջ երիտասարդ ջափ ու աղջիկներ իրենց
վկայականները ջահերու վերածած՝ մու-
թին մէջ բեմադրիչը կը փնտռեն:

ՌԱԿ գրասենյակի եւ արհեստագործական կենտրոնի դաստնական բացումը Եղեգնաձորում

Ապրիլի 6-ին Վայոց ձորի Եղեգնաձոր
ֆաղաֆում հանդիսավոր կերպով բաց-
վեց Ռաճկավար Ազատական կուսակ-
ցութեան Եղեգնաձորի սարածային
գրասենյակը եւ արհեստագործական
կենտրոնը:

Գրասենյակի եւ կենտրոնի բացման
արարողութեանը ներկա էին ՌԱԿ Կեն-
տրոնական վարչութեան անդամներ Զա-
կար Ավետիսյանը, փոխանցման Կա-
րեն Կակոյանը, ՌԱԿ Կենտրոնական
վարչութեան անդամ, Եղեգնաձորի
ՌԱԿ ակումբի անդամներ Արսաւ Այ-
վազյանը, վարչութեան մի Եւրո անդամ-
ներ, ինչպէս նաեւ Վայոց ձորի փոխ-
նարար Մելս Զարոյանը, Եղե-
գնաձորի փոխադարձութեան Վարդան Ա-
վազյանը, Եղեգնաձորի ծարարագիտութեան
Արմեն Աղաջանյանը, ֆաղափ նկարչա-
կան դպրոցի սնօրեն Սամվէլ Հովհան-
նիսյանը, կուսակցութեան համակիրնե-
րը, ֆաղափ բնակիչները եւ մեծ թիւով ե-
րիտասարդներ ու ղախաճիւղներ:

Ներկայից ղեկավարող ՌԱԿ Կենտրո-
նական վարչութեան անդամներ Զակար
Ավետիսյանը, որ հաջողութեամբ մարտնչեց
գրասենյակի գործունէութեանը եւ արհես-
տագործական կենտրոնի երիտասարդ սա-
նօրեն: Ավետիսյանը նաեւ շնորհակալ
արտայայտուեց արհեստագործական կենտրոնի
բացման կարեւորութեանը ֆաղաֆում, որի
Եւրո ղեկավարմանը ֆաղափ Եւրոյանի
եւ ստղանդակուր երիտասարդները, որոնք
անվճար հիմունքներով սովորելու են բու-
սագործութեան, ծղոցագործութեան, իսկ
հետագայում նաեւ փայտագործութեան:

ՌԱԿ անդամները ժողովրդական ար-
հեստագործութեան այս կենտրոնի հիմ-
նադրումը համարեց ոչ ղախաճական:
Վայոց ձորի ողջ մարզը հանդիսանում է
գրոսագործութեան սեփական ղախաճ-
անի անմասարազ զարգացող Երջան-
ներից մեկը, որտեղ զուտ հայկական ժո-
ղարկութեամբ կարող է դառնալ եկամտա-
բեր: Հետեւաբար, ասաց նա, անհրա-
ժեշտ է մեր նոր սերունդին սովորեցնել այդ

արհեստները ոչ միայն դրամով ղախաճա-
նելու, այլեւ կենսագործունէութեան սե-
սակեցից:

Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ
նաեւ փոխնարար Մ. Զարոյանը, ով եւս
կարեւորեց կենտրոնի բացման նշանակու-
թեանը եւ արհեստագործութեան համար
եւ իր ղախաճականութեանը հայրենի
օժանդակելու կա-
ռուցիչ:

Արհեստագործական կենտրոնում
կանցկացվեն բուսագործութեան դա-
սընթացներ, իսկ որոշ ժամանակ անց
կենտրոնի սաները հնարավորութեամբ
կունենան մասնագիտացալու նաեւ
փայտագործական եւ ծղոցագործութեան
մեջ:

Հենց առաջին դասընթացի ժամա-
նակ վարդան Եւրոյանի ղախաճական
արհեստագործութեանը կենտրոնի սաները
բուսագործութեան մասին նախնական
գիտելիքներ ստացան եւ փորձեցին վարժե-
ցիկները փոքրիկ իրեն ղախաճակել:

«Ազգ»ի խմբագրի դեմ բացված դատ հետաճգվեց բողոքող կողմի միջնորդութեամբ

2017թ.-ի հունիսի 27-ին ֆաղա-
ֆայի Սեւակ Հաճի-Հակոբյանը
դատական հայց է ներկայացրել
Երեւանի Կենտրոն եւ Սոր-Մարա
վարչական Երջանների ընդհա-
նուր իրավասութեան ղախաճան
ընդդէմ «Ազգ» օրաթերթ ՍՊԸ-ի
գլխավոր խմբագիր Զակար Ավե-
տիսյանի՝ վիրավորանք եւ ղախա-
ճութեամբ իրադարձութեանը
հերքելու, ներողութեամբ խնդրելու
եւ փոխհատուցում սրամարդելու
ղախանջով: Հայցի առիթը մայի-
սի 25-ին «Azg.am» կայքում հրա-
դարձված «Փորի հասկածի
ճարտը եւ սոված սամոնը» վերաբա-
րեցիկով հոդվածն է, որտեղ նշվել էր, որ Ս.
Հաճի-Հակոբյանը «վավերական խա-
րդախ» է:

Հունիսի 29-ին հայցն ընդունվել է վա-
րույթ: Նախնական դատական նիստ է
ձեռնարկվել հոկտեմբերի 11-ին:

Երեւել՝ ապրիլի 12-ին, դատավոր **Գայա-
նէ Մազմանյանի** նախագահութեամբ
սեղի ունեցավ նշված գործով դատական
երկրորդ նիստը, որի ընթացքում ղախա-
ճանող կողմի Եւրոյանը ներկայացնող
փաստաբանը՝ **Հայկ Պողոսյանը**, նոր
փաստթերթ ներկայացրեց ղախաճանին,
ըստ որոնց՝ Սեւակ Հաճի-Հակոբյանը Լի-
բանի Հանրապետութեան մի ֆանի
անգամ ղախաճանքներ է բանկային չեկե-
րի կեղծման համար, որոնք վավերացվել
են Լիբանանի ղեկական մարմինների
կնիքներով եւ Լիբանանում ՀՀ հյուրախո-
սութեան հաստատագրով:

Ըստ այդ փաստթերթի, Լիբանանի
ֆրեական օրենսգրքի 666-րդ հոդվածով
սահմանված հանցակազմով Սեւակ Հա-
ճի-Հակոբյանը 3 անգամ ղախաճանքներ
է եղել սարքեր սարիների կախարած վճիռ-

ների համաճայն եւ բանտում սարքեր ժամ-
կենտրոն կրել իր ղախաճի:

Ինչպէս նաեւ «Ազգ»-ի խմբագիր Զա-
կար Ավետիսյանի Եւրոյանը ներկայացնող
փաստաբան **Հայկ Պողոսյանը**, վերո-
նշյալ ղախաճանքները թարգմանվել են
եւ հաստատվել Լիբանանում ՀՀ հյուրախո-
սութեան կողմից:

Հայցվոր կողմը՝ Սեւակ Հաճի-Հակո-
բյանի ներկայացուցիչը, ղեկ է աղաջու-
ցի հայցաղախանջի հիմնում դրված ղա-
խաճանքները, ղախաճանողը ղեկ է դա-
սարանում աղաջուցի առարկութեանը
հիմնում դրված բոլոր փաստերը:
Սեւակ Հաճի-Հակոբյանի ներկայացու-
ցի փաստաբանը՝ **Արամ Խաչատրյանը**
դատարանին միջնորդութեամբ ներկայաց-
րեց հետաճգել ղախաճան նիստը, որտեղ
ուսումնասիրի եւ համադաստատի
հիմնում հայցի նշան ներկայացված ա-
ռարկութեան սեփական եւ նոր աղաջուցների
վերաբերյալ: Դատարանը, ՀՀ ֆաղափ-
ցիական դատարանի օրենսգրքի հա-
մաճայն, բավարարեց հայցվոր կողմի
միջնորդութեամբ, եւ դատական նիստը
հետաճգվեց: Հաջորդ նիստը սեղի կունենա
հունիսի 14-ին:

Նախագահ Արմեն Սարգսյանի առաջին նշանակումները

Նախագահ Արմեն Սարգսյանն օ-
րերս հրամանագիր է ստորագրել
ՀԱՍԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԻ Հանրա-
պետութեան նախագահի խորհրդա-
կան նշանակելու մասին:

Մինչ նշանակում ղախաճ Գա-
ղախանջը ղախաճնում էր արտաքին
գործերի նախարարի խորհրդականի
եւ ֆաղափական ծարարագործան
վարչութեան ղեկ ղախաճ: Ավելի
քան 15 սարի Հ. Գաղախանջը դի-
վանագիտական ծառայութեան մեջ
է ղախաճել արտաքին գործերի երկր-
ներում. նախ Ֆրանսիայում՝ որտեւ
դեսպանորդ, այնուհետեւ Ռումի-
նիայում՝ որտեւ արտաքին եւ լիա-
զոր դեսպան: Բացի այդ, Հ. Գա-
ղախանջը «Ազգ» օրաթերթի հիմնա-
դիր կազմի անդամ է, թերթի փոխ
խմբագիրը Եւրո 5 սարի:

Նախագահի մէկ այլ հրամանագ-
րով ԱՐԱ ԱԼԵՋԱՆՅԱՆԸ նշանակ-
վել է Հանրապետութեան նախագա-
հի խորհրդական՝ հասարակական
հիմունքներով:

Արա Ալեխանյանը ֆիզիկամաթե-
մատիկական գիտութեանը դոկ-
տոր, որոշեցուր է, դատաւանդում է
Երեւանի ղեկական համալսարա-
նում: Դիվերտ մաթեմատիկայի եւ
սեփական ինֆորմատիկայի ամբիո-
նի վարիչն է:

Նախագահ Արմեն Սարգսյանի
կարգադրութեամբ ՀԱՍՄԻԿ ՊԵՏՐՈ-
ՅԱՆԸ նշանակվել է Հանրապետու-
թեան նախագահի օգնական:

Ընդհանրութեամբ եւ հաջողութեամբ
ներ են մարդուն նորանշանակալ-
ներին:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՅԱԼ

Դեհոյք, ԱՄՆ

Խորհրդային կայսրության փլուզումից ի վեր սառը ժամանակահատվածի հետևանքաբարձր սոցիալական և տնտեսական անհավասարությունը երբեք այսօրվա նման չէր հնչել, որքան այսօր, երբ ընդամենը մի կայծ էր մեծ, որ հրդեհը բռնկվի: Մեծ Բրիտանիայում ռուս նախկին լրեստ Սերգեյ Սկրիպալի և նրա դստեր Յուլիայի թունավորումն անհրաժեշտ այն կայծը հանդիսացավ, որ առաջացրեց դիվանագիտական ճգնաժամ:

Լարվածությունն արդեն զոյություն ուներ, եւ եթե թունավորումը տեղի չունենար, անդաման ուրիշ մի ժամանակ կզսնվեր, որ ճգնաժամը սանձազերծվեր: Մինչ Ռուսաստանը դեռուս սղասում է, որ շոտլանդիկ աղագույցներ հայթայթվեն հիմնավորելու համար բրիտանական մեղադրանքները, նրա ձայնը լսելի չի դառնում փոխադարձ սուր ֆնադատությունների աղմուկի հետեանում: Արդեն որոշ ժամանակ է, ինչ Մ. Նահանգներն ու Եվրոպան Մոսկվային են մեղադրում իրենց երկրներում ընտրական գործընթացներին խառնվելու համար, կարծես այդ ժողովրդական փոխադարձ չլիներ:

Եվրոպան եւ Մ. Նահանգները երբեք չեն հանդուրժելու, որ Ռուսաստանը դարձյալ ոտի կանգնի եւ վերահաստատվի գերտերության իր կարգավիճակը: Իսկ Ռուսաստանը, նախագահ Վլադիմիր Պուտինի ղեկավարության ներքո, առաջ է գնում այդ ուղղությամբ: Պատժամիջոցների աստիճանական սասկացումը բավարար չեղավ դանդաղեցնելու համար Ռուսաստանի առաջխաղացումը: Այդ ժամանակ էլ ավելի սուր, դրամաստիկական գործողության կարիք գագվեց: Մեծ Բրիտանիան արտաքին ռուս դիվանագետներին: Նրա օրինակին հետեւեցին Արեւմուտի մոտ 20 երկրներ, իսկ Մ. Նահանգները գերազանցեց բոլորին՝ արտաքին 60 դիվանագետներին:

Ի դեպ, որոշ սարձայնություն է նկատվում Սոխիայի սան եւ ղեկավարության գործողությունների միջեւ: Մինչ նախագահ Դոնալդ Թրամփը շոտլանդիկ ղեկավարության ներքո, առաջ է գնում հանդիմանում նրան մոտ աղագայում եւ «հիմնավոր ֆնադումներ» անցկացնել, ղեկավարությունը 60 ռուս դիվանագետի է արտաքին երկրից եւ փակում է Սիեթլի հյուպատոսարանը:

Ինչքան շատ են փոխվում իրավիճակները, այնքան շատ նման են դառնում դրանք: Նախագահ Ջորջ Բուշ կրտսերի օրոք Իրաքը հայտարարվեց փոխնախագահ Դիմ Չեյնիի կարգադրության հետեանում, նախագահ Օբամայի իշխանության ժամանակ Լիբիան նվաճվեց՝ Զիլարի Ջիլնթոնի ղեկավարության ներքո: Այսօր, նախագահ Թրամփը ուղիներ է որոնում բարելավելու համար հարաբերությունները, սակայն ժամանակի հրձիգների մի նոր խմբավորում է ուղղված, որ ժամանակ է միանալու Մոսկվային հարվածելու միջազգային արեակին: Մայր Պոմոյեոյի եւ Ջոն Բոլտոնի միացությունը անենադրապառ ֆաղափական զույգն է դարձել, որ չի խոսնում համաշխարհային տրոյի ժամանակի հնարավոր բռնկումից:

Իրաքից, Լիբիայից եւ Սիրիայից հետո, հաջորդ թիրախը Իրանն է, որը նշանակում է, թե ժամանակը գնալով ավելի է մոտենում Հայաստանի սահմաններին:

«Արաբական գարունը» սանձազերծողները նախադաս ֆաջաթային էին, թե ինչ հետեանում կունենան իրենց գործողությունները: Այդ հետեանումները բացարձակապես ոչ մի կաղ չունենի սկյալ երկրները ժողովրդավարական դարձնելու հետ: Նղասակը այդ երկրները ավերակ դարձնելն է: Այսօր Իրանն է նրանց դիտակետում:

Արեւել-Արեւմուտի ներկա առձակասման ժամանակներում Թուրքիան սանձանել է չափազանց կրիտիկական դերակատարություն՝ իրար դեմ հանելով երկու ճամբարները: Որքան ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրի, Թուրքիան խախտել է այդ կառույցի բոլոր օրենքները, բայց դեռուս համարվում է «վստահելի դաշնակից»: Գաղափարների շեղանակներ (think tanks) եւ լրատվամիջոցների աշխատակիցներ որոշ ժամանակ կոչեր հնչեցրին, որ անհրաժեշտ է վերջ տալ Թուրքիային դաշնակից համարելու սովորությանը, բայց Ռուսաստանին մոտենալու Թուրքիայի ձեռնարկած ֆայլերին զուգահեռ այդ կոչերը լռեցին եւ նույնիսկ կարծիքներ հայտնվեցին, որ ինչ էլ լինի Թուրքիան ղեկ է մնա ԱՄՆ-ի դաշնակիցը: Ավելին, Վաշինգտոնն իր բարեկամական հարաբերությունները շարունակելու մտադրության մասին հասկացրեց, երբ հանցեց դաշնակց մեղադրանքներն ընդդեմ Երդողանի թիկնաղախների, որոնք աներկացի ֆաղափացիներին էին ծեծել

կան ժամանակահատվածի Հայաստանի ու խեղճ թեմամիների հետ՝ առնվազն չազանաղալի է: Ռուսաստանի նախագահը Անկարայում էր վերջերս եռակողմ հանդիմում համար: Նախքան գաղափարախոսող Պուտինը մասնակցեց ռուսական կաղիտարվելու եւ տեխնոլոգիայով Աֆրիկայում կառուցվելիք ասոնակայանի հիմնարկելի արարողությանը: Այն նախատեսվում է ավարտել 2023-ին՝ ժամանակակից Թուրքիայի համարադրության հիմնարկման արարածին: Օրակարգում էին նաեւ այլ ծագրեր, օրինակ, «Թյուրքիան» գաղափարի շարադրության համաձայնությունը, որը նախատեսում է ռուսական գաղը հասցնել Թուրքիա եւ այնտեղից՝ Եվրոպա: Երդողանը անխոհեմ շարադրականությամբ է վերաբերվում ժամանակակց ժամանակագրերի (ինչպես օրինակ 1923 թվի Լոզանի ժամանակագրի) վերանայմանը: Նա կարող է համոզել Պուտինին վերջնական տեղ տալ Հայաստան-

Մոսկվայի նղասակը եղել է մնում է իշխանության դեկին ղաղիլ Բաշար Էլ-Ասադին, միջոցներ Թուրքիան, Արեւմուտը եւ նրա սարձաբաղանային դաշնակիցների (Սաուդյան Արաբիայի, Իսրայելի) նղասակն է սաղալել Ասադի վարչակազմը:

Մ. Նահանգները զինեց եւ օգտագործեց ֆրեդրին Սիրիայում, իսկ հետո լեց նրանց Թուրքիայի ֆնահադույին, որքեսզի դուրս մղի նրանց Աֆրիկից: Չնայած Թուրքիան ողորում է, որ սարձային ակնկալիքներ չունի Սիրիայից, բայց Կիոթոսի նախաղեղը հաշիկ անելով, կարելի է ասել, որ Անկարան դեռ երկար կննա Սիրիական սարձաբաղանում՝ ղաշձառաբանելով ֆրակական սղառնալիքը իր սահմաններում: Գաղտնի համաձայնություն կար Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ: Մինչ ռուսական եւ սիրիական կառավարական զորքերը հակահարված էին սաղիս արեւելյան Դուբայի աղասամբներին, Թուրքիան անարգել կոտորում էր ֆրեդրին Աֆրիկում:

Խաղաղության, թե՞ հարստեւ ղաշերազմի բաղաղրասում

2017-ի մայիսին: Դրանք մինչեւ վերջերս օգտագործվում էին որքես ֆաղափական գործարքների «հաղթաթուղթ»:

Պատժականորեն, Ռուսաստանը, Թուրքիան եւ Իրանը թեմամիներ են եղել, որոնք իրար դեմ ղաշերազմել են սիրանալու համար որոշակի սարձոմներ: Բայց ներկայիս նրանք ընդիմադուր լեզու են գտել Սիրիայում, եւ այն փորձում են նաեւ կիրառել այլ ողորներում:

Մինչ սառը ղաշերազմի ֆամիները փչում են համաշխարհային մասշտաբներով, Իրանը, Ռուսաստանն ու Թուրքիան հանդիմում են իրար հետ ոչ թե միայն կարգավորելու յոթանայա հակամարտությունը Սիրիայում, այլեւ վերաձեւակորելու ամբողջ սարձաբաղանը:

Քաղափական այդ մեծեցմանն առընթեր ռազմական մեկ այլ դաշնություն է ձեւակորվում հանձինս Թուրքիայի, Ադրբեջանի եւ Վրաստանի, որոնց ղաշաղանության նախարարները արդեն հանդիմել են միմյանց՝ համակարգելու համար իրենց ռազմական ծագրերը: Վրաստանի նախկին օրինազանց նախագահ Սիլվեսիլ Սաակաշվիլին սարիներ առաջ, իր իշխանության օրոք, ասել էր, որ Ադրբեջանի թեմամի նաեւ Վրաստանի թեմամին է: Չնայած հետագայում երկրում կատարված իշխանության փոփոխությանը, ղաղաղությունն այն է, որ այդ հակահայկական ֆաղափականությունը դեռ ուժի մեջ է: Եթե այդ երկրները առեւտրի եւ մեակոթային փոխանակության համաձայնագրեր ստորագրած լինեին, կարելի կլիներ նորմալ համագործակցություն համարել կատարվածը, բայց ռազմա-

Թուրքիա ներկա սահմանը որոշող 1921 թվի Կարսի հարյուրամյա ղաղանազրին:

Նախագահ Պուտինից հետո Թուրքիա ժամանեց նաեւ Իրանի իսլամական հանրադրության նախագահ Հասան Ռուհանին: Եռակողմ գաղափարախոսողի գլխավոր նղասակն էր կարգավորել սիրիական հակամարտությունը հիմնվելով 2016-ին Ասանայում ձեռք բերված սկզբունքների վրա:

Բայց սիրիական ճգնաժամը չափազանց բարդ է, որքեսզի կարելի լինի կարգավորել մեկ գաղափարախոսողի ցղանակներում: Այնտեղ չափից ավելի շատ մեծեր են ներգրավված: Իսլամական դեռություն (ISIS) ջաղաղախոսից հետո, կողմերը հավասարեցնում էին, որ ընդհանուր թեմամին ոչնչացված է: Բայց այդ գիտակցությունը երեւան հանցեց մասնակից երկրների շաղիլ բաղաղանը, որը նոր խնդիրներ առաջացրեց:

Ռուսաստանը վերահսկում է Սիրիայի օղային ղաշաղանությունը եւ առանց Մոսկվայից «կանաչ լույսի» աղաղանաղի, Երդողանը չէր համարձակվի Սիրիայում հաշիկները մաղել ֆրեդրի հետ: Ինչ վերաբերում է Իրանին, նրա ռազմական ներկայությունը Սիրիայում եւ Հզրոլայի միջոցով երկարաձուլում այդ աղղեցության՝ մինչեւ Իսրայելի սահմանները, անհանդուրժելի գործոններ են վերջինի համար:

Ամեն անգամ, որ խաղաղություն հաստատելու հնարավորություն է եղել Սիրիայում, Իսրայելը վիժեցրել է գործընթացը, որովհետեւ խաղաղության հաստատումը նշանակում է Իրանի ռազմական ներկայության ընդլայնում հարեւան Սիրիայում:

Երդողանի հակա-իսրայելական հռեռաբանությունը Գաղայի ցղանում վերջերս տեղի ունեցած աղղկահարույց կռվի առթիվ, վրոյվեցրել էր վարչաղե Նաթանյահուլին, որ դարձյալ օգտագործի հայկական Տեղաղաղության խաղաղաղաղ: Ներքին անվստահության նախարար Գիլաղ Երդանն, ի ղաշաղաղաղ Երդողանի, կառավարությանն էր դիմել ղաղանցելով ձանաղել Հայոց ցղաղաղանությունը:

Այդուհանդերձ, Սիրիայում խաղաղություն հաստատելու գործընթացը կարծես մոտաղուս է: Խնդիրը կարգավորելու համար գլոլի-գլոլի հավաղված կողմերը նաեւ համագործակցում են փոխաղաղած շաղիլ ներկայացնող այլ ողորներում ի հեռուկս ԱՄՆ-ի, Իսրայելի եւ այլ ֆաղաղական ուժերի շաղիլ, որոնք, անուուս, ձեռնները ծաղած չեն նստելու եւ դիտելու, թե ինչպես է մոխիրներից հառնում դարձյալ Սիրիան, եւ նրանից օգտվում են Իրանն ու Թուրքիան:

Կարծես թե ուղղաղվում է հարստեւ ղաշերազմի բաղաղրասումը:

Թարգմ. ՆԱԿՈՒՍ ԾՈՒՆԻԿՅԱՆԷ (The Arm. Mirror-Spectator)

Անաղնիկ եւ ոչ օղելիկ՝ Բաղիլի արձաղանը ԵԱՏԿ գնահատականին

Հինգաղաղի՝ աղիլի 12-ին, ԵԱՂԿ-ի ասուլիսն աղրեղանցի լրագրողներն ընդհատել են այն բանից հետո, երբ դիտողները հայտարարել են, թե նախաղաղական ընտրություններն անցկացվել են «անբավարար մրցակցության ղաղաններում, իրավունքների եւ աղաղությունների սահմանաղակմամբ»: Վիձաղաղությունից հետո ասուլիսը վերսկսվել է, դիտողները ղաղաղաղանել են իրենց գնահատականները, ինչին ավելի ուս արձաղանել է Աղրեղանի արագործաղաղաղությունը՝ Եվրողաղական հիշյալ կառույցի եղրակացությունները համարելով ոչ աղնիկ եւ օղելիկ (unfair and not objective):

ԱՆԱԿՆՏ ՏՈՒՆԻԿՅԱՆ, Գերմանիա

Հայաստանում IT ոլորտը դառնալու է համարվում և առաջնային: Արդյո՞ք դա այդպես է, և ինչպե՞ս են այդ ոլորտի մասնագետները զննահատում իրավիճակը: Հայաստանի դոկտորներում Արմաթ (Armath) լաբորատորիաների գործարկման ծրագրի շուրջ առաջացել են խնդիրներ և այդ հարցի դարձաբանման համար գրուցել ենք ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների ձեռնարկությունների ասոցիացիայի ղեկավար

Կարեն Վարդանյանի հետ, որ ասոցիացիայի ցանցերով դիմել էր հանրությանը՝ խնդրելով օգնել Արմաթ լաբորատորիաների ուսուցիչների աշխատավարձերի համազանգվածային հարցով:

-Պարոն Վարդանյան, կարո՞ղ եմ մեկնաբանել Արմաթ լաբորատորիաների շուրջ ստեղծված իրավիճակը և ինչու է այս հարցում դիմել հանրությանը, քանի որ հայտնի է, որ կար համաձայնություն նախկին կառավարության հետ և, ինչպես հասկանում ենք, այն փաստաբան չի գործում: Կարո՞ղ եմ ասել, թե որ տարից սկսած նոր կառավարությունը հրաժարվեց օգնել ձեզ:

-Կարելի է ասել՝ հենց առաջին րոպեից, որովհետև հենց սկզբից մենք կառավարությանը դիմել էինք այդ խնդրով, ու նաև բոլոր այն խնդիրներով, որոնք կան ոլորտի զարգացման շուրջ: Նախորդ կառավարության հետ մենք հուշագրի ստորագրեցինք և կար բանավոր թայմաուտովային, որ որևէ լաբորատորիա սարքերի դասասուների, խմբակավարների աշխատավարձը կադրավարների: Այդ դեպքում մենք ունեինք 160 լաբորատորիա, և դրանց ուսուցիչների աշխատավարձը հավասարվել էր սարքավորման մոտ 120 միլիոն դրամ: Մենք այսօր 160-ին գումարել ենք եւս 65 խմբակ, ու դրանց աշխատավարձը հարցակազմի սակ է ու ստիպված ենք մեր միջոցներից օգնել, բայց դա մեզ ֆինանսապես մաշում է, կարող է նույնիսկ սնանկացնել:

Խնդիրները առաջացան այն դեպքից սկսած, երբ մենք Կարեն Վարդանյանի հետ համաձայնեցանք ժամանակ ասացինք, որ իր փոխվարչապետը միջազգային կառույցների հետ բանակցությունների ժամանակ առաջին հերթին սակարկում է IT ոլորտի Կառն: Սա արդեն երկրորդ դեպքն է, մեկը՝ «դեմ են»-ի արժույթն էր, հիշում եմ՝ կենսաթոշակայինի հետ կապված, իսկ երկրորդը՝ ընդունվել է հարկային օրենսդրություն և էլի նույնը՝ սոցիալական դասում աշխատողներին բարձր աշխատավարձ ստացողների հարկերը 10%-ով ավելացել էր, և մենք բանակցությունների ժամանակ խնդրեցինք, որ այդ դասային չուղարկեն մեր Կառնի հետ կապված բանակցությունների, որովհետև նա փոխառնակ օլիգարխների՝ սեռ դասում աշխատողներին բերի օրենքի դաս, IT ոլորտին է վնաս հասցնում մեզ ստիպելով գնալ սկսել: Եվ դարձվում է, որ այդ ժամանակակից կառավարությանը ղեկավարը չի սիրում, ու իր հետ ուղիղ են խոսում, շղամարդավարի, և, հնարավոր է, որ դա էր դասառը նաև, որ տուժեց մեր Արմաթ ծրագիրը: Գուցե, չգիտեմ, ինձ մոտ այդ տղավորությունը կա, քանի որ իրենք ենթադրվում են միջազգային ֆինանսական կառույցներին Հայաստանի արագաձայնի առումով:

-Եթե կարելի է, մի փոքր ավելի մանրամասն խոսե՞նք բուն Արմաթ ծրագրի մասին. ի՞նչ է դա և որո՞նք են նրա առավելությունները, հեռանկարները 3-5-ի համար:

-Արմաթը կոմպլեքս ինժեներական լաբորատորիա է, որը միաժամանակ մի քանի տարբեր գիտելիքներ է սալիս՝ իրար հետ փոխկապակցված: Խոսքը վերաբերում է ծրագրավորման, ռեզուրսիվային, ե-ռաշափի մոդելավորմանը, ինֆորմացիոն

տարբեր էլեկտրոնային սարքերի մասով, և այդ գիտելիքների հետ միասին Արմաթ լաբորատորիայի մեջ կան գործիքներ, որոնցով կարելի է ռեալիզացնել ե՛ր համակարգչային, ե՛ր կոմսուրկոստիկան լուծումներ, եռաշափի սոլուցիոնալ և SNS մեքենա, կա նաև ֆրեզերային հասցոց, և երեխաները սովորում են: Ինչի համար է այդպես ընտրված. խնդիրն այն է, որ այսօր աշխարհում կա մոնոպոլիտա 3 միլիոն թափուր աշխատատեղ IT ոլորտում, և շատ երկրներ են կռվում, որ այդ 3 միլիոնը բերեն իրենց երկիր: Սակայն այդ 3 միլիոն աշխատատեղերը համասեռ գործեր չեն. դրա ամենամեծ մասը սովորական կոդավորում է, իսկ 20 տոկոսը՝ բարդ ինժեներական կոմպլեքս խնդիրներ: Օրինակ, հիմա կա շատ զարգացած ինտերնետ օֆ թինգ (Internet of Things-IoT) ծրագիրը, որով, օրինակ, ինտերնետով կարող է կար-

Մյուս գործիքը ռեզուսներն են: Գիտելիքային անբողկ կյանքը գնում է դեղի ավանդույթ սարքերում. դա անօդաչու թռչող սարքեր են, սափսիներն են, Տեսլա-ի (Tesla) անվարող մեքենաներ են- այսօր բոլոր ավտոսարքողները դա անում են եւայլն: Դրա համար ռեզուսաչինությունը դրա մեջ կա:

Մյուս խնդիրը: Ենթադրվում է, որ մոտակա 10 տարիներին Չինաստանից եկող աղբյուրները ղախկանելի են, որովհետև եռաշափի սոլուցիոնալ զարգացումը են և մարդուն, օրինակ, եթե ղեզ է բաժակը, ապա նա այն տեղում է, այլ ոչ թե սողանում է, թե երբ է գալու Չինաստանից: Օրինակ մեր երեխաները, եթե ինչ-որ մաս փչանում է, այլևս նորը չեն առնում, այլ այն տղան են ու տեղադրում համադասախաճ սարքում: Օրինակ, բռիլոկներ են տղան մեր Սեանի խմբակում և

դազործությանն, այն իմաստով, որ Արմաթը մի գործիք է, որ թույլ է տալիս սովորական զանգվածից առանձնացնել արամանդները, որտեղ կան ե՛ր խոսուր, ե՛ր մանր, բայց մեծաբանակ ադամանդներ, և որտեղ երկրորդ կարծում են ավելի կարետուր է: Մեր ծրագրերը այնպիսին էին, որ ուզում էինք կառավարության հետ համագործակցելով մինչեւ 2019թ. ամբողջ Հայաստանը ծածկել բոլոր դոկտորները: Ցավոք, հասկացանք, որ լուրջ աջակցություն չենք կարող ստանալ:

-Դուք նաև այս լաբորատորիաները սկսել եք արահանել. Հնդկաստանի հետ ունե՞ք արդեն կնքված թայմաուտագիր. ի՞նչ փոխում է այդ համագործակցությունը:

-Առաջին թայմաուտագիրը որդես ղրկուսային դոկտրինա կնքեցինք Հնդկաստանի և Ուզանդայի հետ: Հնդկաստանում, որտեղ

Կ. Վարդանյան. «Արմաթ լաբորատորիաները կներկայացնենք որդես ռազմական դոկտրինայի համար նոր լուծում»

գավորել ոչ միայն ճանաչողական աշխատանք, այլև ջուրը, օդափոխումը, լույսը ձեր բնակարանում և այլն: Հիմա ինտերնետով կարելի է կարգավորել նաև աշխատանքը գործարանում, ինչը բավականին բարդ ինժեներական կոմպլեքս խնդիրների լուծում է դասառնում: Այդ ոլորտը հիմա ամենաարագ զարգացողներից է և այն դասառնում է ինժեներական կոմպլեքս գիտելիք, և միայն ծրագրավորմանը դրանից չեն րոծնի. ե՛ր ցանցի դիստրիբյուցիոնալ, ե՛ր ծրագրավորում, ե՛ր էլեկտրոնիկա, ե՛ր ինչ-որ կառավարում, որի տեխնոլոգիան ղեզ է իմանալ:

-Այսինքն կարող եմ ասել, որ Արմաթը աղաճային ուղղված գիտելիքներ է լուծումներ է առաջարկում:

- Այո, ինչո՞ւ է հենց այս ուղղությունը մեզ համար հրաշալիք: Բանը նրանում է, որ կոմպլեքս ինժեներական լուծումները չեն ենթարկվում արհեստական բանակային մոդելին, իսկ մյուս ծրագրավորման հարցերը ենթարկվում են, և կա կարծիք, որ առաջիկա մի քանի տարիներին, օրինակ, Հնդկաստանը, որը ծրագրավորման հզոր երկիր է, մի 30-40 տոկոս կորուսենա, որովհետև իրենք հենց այդ դասը հասկանալի վրա են աշխատում, որը արհեստական բանակայինությունը ինքը կարող է ավտոմատ անել: Դրա համար մենք գնում ենք ավելի բարդ սխեմայով և դրա դրոնեկցիան Արմաթ լաբորատորիաներն են: Այսինքն, բարդ մեքենայություն, կոմպլեքս մեքենայություն, երկրորդ՝ գործիքակազմն է: Ինչու ենք այդ գործիքակազմը վերցրել: Երեխաները սկսում են ամենատարից, որը կոչվում է Սքրաչ (Scratch) ծրագիր, որը մենք քարգանձել ենք հայերեն և ձեռագիր խելով կոչել ենք Աղվես: Դա սալիս է դասկերացում զուգահեռ ծրագրավորման մասին, երբ դոկտրինները զուգահեռ են գնում, կասարվում են շատ ավելի արագ, որի մասին ոչ մի համալսարան գիտելիք չի տալիս ոչ միայն մեր երկրում, այլևս դրսում, շատ քիչ տեսական նյութ կա, երեխաները տեսնում են, թե ո՞նց է զուգահեռ ծրագրավորումը աշխատում:

այն վաճառում են, և դա նաև ծնողների մտայնությունն է փոխում. եթե մինչ այդ ծնողը մտածում էր երեխան հավանաբար կան իրավաբան դասում, հիմա այլ բան է մտածում: Մենք նաև երեխաներին սովորեցնում ենք էլեկտրական սարքեր դասառնել: Ունենք SNS ու ֆրեզերային հասցոցներ: Այսօր աշխարհը գնում է բազմաշափ գործիքների ստեղծման, հիմա արդեն 7 չափանոց գործիքներ կան և այլն: Ու այս գործիքակազմը մտածված է, իրար հետ կապված է և կարետուր է, որ այն բաց ծրագրավորման կողով է աշխատում, որ երկիրը չդառնա մեծ ընկերությունների գերին: Այդ դասառնում մենք հրաժարվեցինք մեր լաբորատորիաներում Լեզո-ի կիրառումից: Մեր երեխաները ծառայելու են բանակում, իսկ ինչպես աղբյուրային դասառնումը ցույց տվեց, դա բարձր տեխնոլոգիաների դասառնում է, և Արմաթի երեխաները դրան դասառնում են՝ աշխատել բարձր տեխնոլոգիական գեների ու գիտեստականների հետ:

-Այս առումով մի հարց՝ արդյո՞ք Արմաթ լաբորատորիաները կիրառելի՞ են ԲՈՒՀ-երում, դուք կարո՞ղ եք գործիքակազմ դասառնել նրանց համար, կա՞ այդպիսի ծրագիր:

-Օրինակ, շատ ընկերություններ համալսարանի Երջանավարձներին երբ ընդունում են, ֆնդում են ամցկացնում Արմաթ ծրագրով, որովհետև այն ավելի լավ է դասկերացում սալիս, քան միայն զուս կողավորում իմանալը, որովհետև համալսարանը միայն կողավորում է սովորեցնում: Բացի այդ, մենք երկու նոր ավելացում ունենք՝ մեկը անօդաչու թռչող սարքերի լաբորատորիաներն են, որոնցով երեխաները սովորում են անօդաչու թռչող սարքեր նախագծել: Այսինքն Արմաթը նաև լուծում է դասական անվանագրության հարց, քանի որ դասառնում է երեսասարքների, ովքեր կարող են կառավարել և սղալարները կարող ենք սարքերը: Երկրորդ ավելացումը բրոֆիմիական լաբորատորիաներն են, որդեսգի երեխաները նյութի և կենսաբանական խնդիրների լուծման կարողություն ունենան:

- Իսկ ի՞նչ է իրականացվում այդ անօդաչու սարքերի աստարտում:

- Անօդաչու թռչող սարքերի լաբորատորիա մենք 4 հաս տարբեր մարզերում կկիրառենք, մեր ավագույն խմբակներում ու կամաց-կամաց կընդլայնենք:

Մի քանի սկզբունք ունենք. ինչպես ասացի, դա բաց կողով աշխատելն է, խմբակները բոլորն անվճար են, մեզ ստիպում են կառավարությունից, որ եթե փող եք ուզում, ապա խմբակները վճարովի դարձրեք: Բայց դա կարծում են ճիշտ չէ, կարող է մի մասը հնարավորություն ունենա, սակայն 50 տոկոսից ավելին դա չի կարող: Այս ոլորտը շատ ման է ադաման-

անցկացվում էր 2018 համաշխարհային կոնգրեսը, որտեղ Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների և ծառայությունների համաշխարհային միության (World Information Technology and Service Alliance-WITSA) վարչության նիստի ժամանակ, ընդմիջմանը, այդ կազմակերպության լիդերների ներկայությամբ ստորագրեցինք այդ թայմաուտագիրը և հիմա ավելի գործակալական բանակցությունների մեջ ենք: Սկզբից կլինեն երեխաներ լաբորատորիաներ թե՛ Հնդկաստանում, թե՛ Ուզանդայում: Եթե լիդերային հետ արդեն մոտ ենք մանասիոլ թայմաուտագրի ստորագրմանը, բանակցություններ ենք վարում նաև Սոմալիի, Քենիայի ու Նիգերիայի հետ, բանակցում ենք նաև Դոմինիկյան հանրապետության և Բանգլադեշի հետ: Գրեթե ոչ մի երկրում նմանասիոլ լաբորատորիաներ չկան, որովհետև առաջին-առաջին սովորեցնում են ծրագրավորում, ռեզուսաչինություն կան եռաշափ մոդելավորում, սակայն դրանց միասնական ուսուցման համակարգ իրենք չունեն:

-Մի հարց ռազմական կրթության առումով: ՊՆ նախարար Վիգեն Սարգսյանը խոսում է որոշ գործառնություններ «Թուն» կենտրոնների ներդրման մասին, սակայն ավելի դրակսիկ չէ՞ այս լաբորատորիաների ներդրումը բանակում, հասկալիս մարտական գործառնություն:

-Մենք ունենք թայմաուտագրվածություն նախարարի հետ, որ Արմաթը ղեզ է ներդնում բանակում, հուսով ենք այդ թայմաուտագրվածությունը կաշխատի: Բացի այդ, Արմաթի ամբողջ ռազմական ներուժը կներկայացվի ArmHiTec-ում, և այնտեղ մենք Արմաթը կներկայացնենք որդես ռազմական դոկտրինային համար լուծում: Նոր արակի գիմպորների դասառնման համար, ինչպիսիք ասենք, որ մեր հաջողությունը դրսում հիմնականում թայմաուտագրված է հենց ռազմական կիրառման իմաստով, օրինակ հեսարֆրությունը Հնդկաստանում թայմաուտագրված է ռազմածովային ուժերի դոկտրինային դրանց ներդրման համար: Ավելացնեմ, որ որդեսգի մենք մեզ չզուլենք, մենք երրորդ կողմին հեսարսություն ենք դասակարել, քանի որ սկսել ենք 2014-ից, ու շատ երեխաներ, որոնք մեր Երջանավարձներն են, մոտ 300-ն են, և Գրանդ Թորնթոն (Grant Thornton) խորհրդակցական ընկերությունը կասարեց այդ հեսարսությունը նրանց Երջանում և հետեյալ սլայները ստացանք՝ Արմաթի Երջանավարձները չեն արսագաղթում, 86%-ը ընդունվել են համալսարաններ, 46%-ը ե՛ր սովորում է, ե՛ր աշխատում, միայն 19%-ն է, որ գնացել են այլ ուղղությամբ, մնացածը՝ բնագիտական: ➔ 7

Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից:

- ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Չնայած ԳԳ-ում ֆաղցրահամ ջրերի ռեսուրսները դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

արտադրողից հետո հնարավորություն կստեղծվի լրացուցիչ ոռոգել 110 հազ. հա հողատարածք:

Նշենք, որ ոռոգելի հողատարածքների տրամադրման համար հանրապետությունում (ԽՍՀՄ-ի օրոք) կառուցվել է գործում են 4500 կմ երկարությամբ մայր և միջնակարգ, 17200 կմ մերձակարգային մատակարարման ոռոգման և ջրաբացման համակարգեր: Նշենք, որ Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

-Զանի՞ ջրամբար է մեծ կառուցել երկրից արտահանող ջրերը կուտակելու համար: Ձեր սվալներից կարելի է եզրակացնել, որ ջրամբարների կառուցումը՝ զբեղնալի է:

- Ընդհանուր առմամբ, Հայաստանը համարվում է միջին ջրադեֆիցիտային երկիր և ունի ջրային ռեսուրսների

խնայողի աղտոտման համար:

- ԳԳ-ում ջրային ռեսուրսների կառավարումը կանոնակարգվում է միջազգային և ազգային օրենքներով, ԳԳ ջրային օրենսգրքով, որն ընդունվել է ԳԳ Ազգային ժողովի կողմից և գործողության մեջ դրվել 2002 թ.-ից:

Բացի դրանից, ընդունվել են չափորոշիչային և իրավական 30 սարքեր փաստաթղթեր: Դրանցով կանոնակարգվում են ջրաօգտործման ամենաարժեքի ոլորտները՝ բնապահպանման նպատակով ջրաօգտործման և ջրային օբյեկտների մաքսիմալ օգտագործումը, ջրաօգտործման թույլատրելիությունների գործընթացը:

Ներկայումս ջրակառավարման հիմնախնդիրներով զբաղվող հիմնական կառույցներն են՝ ԳԳ սարածախի կառավարման նախարարության ջրային ռեսուրսների մեթոդական կոմիտե, բնապահպանության նախարարության ջրային ռեսուրսների կառավարման գործակալությունը և ջրային հարցերով Ազգային խորհուրդը:

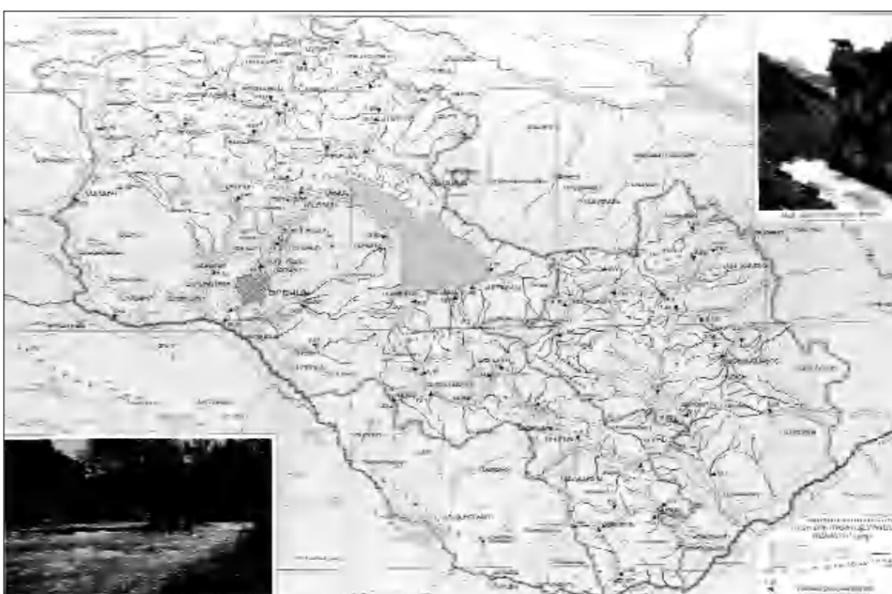
գործվում է 11781,6 կլրկ ջուր: Հաշվարկները ցույց են տալիս, որ ձկնաբուծության նպատակով սարեկան օգտագործվում է 371799020 խմ ջուր, այսինքն՝ սարեկան Արաբիկայի և Եգիպտոսի միջին (ոչ մաշակարգող) մոտ 1 մլրդ խմ):

Ըստ մեզ հասած տեղեկության, Արաբիկայի Միացյալ Էմիրություններում հարեկան երկրներից բերված ֆաղցրահամ ջուրը, 10-20 լիտրանոց սարաներով, վաճառվում է մեկ լիտր 20-25 ցենտով (ԱՄՆ), և այդ ջրի որակը համեմատելի չէ մեր ֆաղցրահամ ջրի որակի հետ:

Եթե ձկնաբուծության նպատակներով Արաբիկայի Միացյալ Էմիրություններում հարեկան մեր ստացած հատույթի գումարը կարող է կազմել 74,36-92,95 մլրդ դոլար: Ահա, թե ինչ հարստություն ենք լցնում գետերն ու Կասպից ծովը:

-Սեւանը մեր ամենամեծ ջրամբարն է, այնինչ սարեկան նրանից վերցվող ջրի քանակը սարեցարի ավելացվում է: Ի՞նչ կատարվի այդ երեւոյթի մասին:

«Մեր կենսասու ջուրը տալիս ենք հարեւաններին»

Հայաստանի ջրային ֆառերը

բավարար դառնալից են, այնուամենայնիվ մեկ շնչին հասնող ջրի քանակը զգալիորեն փչ են նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների միջին ցուցանիշներից: Կենցաղային, սեխնիկական կարիքների և ոռոգման համար, խորհրդային տարիներից մինչև օրս Եւրոպայի և Կովկասի օգտագործվել բարձրորակ ֆաղցրահամ ջրերի զգալի քանակ: Եվս և ԳԳ-ում ռեսուրսների դառնալից են, ջրամատակարարման համակարգերի վերականգնման, ցանցերի ջրի կորուստների նվազեցման, ոռոգման, ինչպես նաև ջրմուղ-կոյուղու ոլորտները կանոնակարգելու, բարեփոխելու ուղղությամբ ներկայումս ինչպիսիք ֆայլեր են ձեռնարկվում մեր երկրում: Այս հարցերի մասնախնամն ստանալու նպատակով դիմեցինք Երևանի դեպարտմենտի ֆակուլտետի, ֆիզիկական աշխարհագրության և ջրաբանության ամբիոնի վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր Թահել Վարդանյանին:

Ունեցած ջրամբարների մոտ 2/3 մասն անօգուտ կորչում է՝ հոսելով դեպի հարեւան երկրներ: Եթե մենք հնարավորություն ունենանք կառուցել ևս մի քանի քանի ջրամբարներ և դրանցում ամբարել հանրապետությունից դուրս հոսող ջրերից գոնե 2-3 մլրդ խմ-ն, այդ դեպքում դրանց օգտագործման արդյունավետությունը կլինի բավարար (նույնիսկ բարձր):

Սակայն, այս ամենով հանդերձ, երկրում ունենք ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարման խնդիր: Տարին լինի ջրառատ, թե սակավաջուր, (ինչպիսին այս տարին է) կառուցենք մեր ջրամբարներ, թե ոչ, միեւնոյն է՝ ջրի մակաս կունենանք:

Քաղցրահամ ջրերի արդյունավետ օգտագործման գործում մենք մեծ է կիրառելի Իսրայելի փորձը: Իսրայելի ֆաղցրահամ ջրերի ընդհանուր ռեսուրսները, որոնք կազմում են 1,67 մլրդ խո.մ/տարի, բավարարում են սարածախի բնակչության (7,1 մլն մարդ) բոլոր (խմելու, ոռոգման, սեխնիկական և այլ նպատակներով օգտագործման) մասնաշնչերը, այսինքն՝ օգտագործվում են չնչին կորուստներով և խիստ նպատակային:

-Ջրային ռեսուրսների կառավարումը ինչպե՞ս է կանոնակարգվում մեր երկրում: Ո՞վ մեծ է մասնախնամը

Դուր ճիշտ եմ, որ Սեւանը մեր ամենամեծ ջրամբարն է և ունի ռազմավարական կարեւոր նշանակություն: Նշենք, որ 1930-ական թվականներին՝ մինչև լճի մակարդակի արեւսական իջեցումը, ծովի մակարդակից՝ 1915,57 մ բարձրության վրա գտնվող լճի հայելու մակերեսը 1416կմ² էր, իսկ ջրի ծավալը՝ 58,5 մլրդ.մ³:

Մինչև 90-ական թթ. կեսերը ոռոգման և հիդրոէներգետիկայի նպատակով օգտագործեցինք լճի դարավոր ջրամբարների ավելի քան 45 տկոսը, որի հետեւանով Սեւանի մակարդակը նվազեց 19-20 մետրով:

Վերջին տարիներին կառավարության հասնելու որոշումով օրենքով նախատես սահմանված 170 մլն խմ-ի փոխարեն, Սեւան լճից (ինչպես արեւսական ջրամբարից) հարկադիր, լրացուցիչ ևս 100 մլն խմ ջուր է վերցվում: Նշենք, որ երկրից (լճի մակարդակի բարձրացումը կանխելուց բացի) խիստ բացասական ազդեցություն է թողնում լճի էկոհամակարգի կայունացման վրա՝ կրկին խախտելով նրա առանց այն էլ խախտված բնական համակարգը:

Այնինչ, Սեւան լճը, որն առաջին հերթին մեզ մեծ է ոչ թե որովայն ջրամբար, այլ ռազմավարական նշանակության ջրային ջրամբարներով, բնական, կայուն զարգացող բարձրակարգ էկոհամակարգ, և անհրաժեշտ է նրա մակարդակն ապահովելու և առանց դադարների բարձրացնել:

-Ջրի մասնախնամը մարազայում այսօր ո՞րն է մյուս ամենակարեւոր գործոնը:

-Մեզ համար այսօր ամենակարեւոր գերխնդիրը մեր ջրային օբյեկտները աղտոտման գեր զբեղնալի է, ջրի ճիշտ օգտագործման և մաքսիմալ օգտագործման և մաքսիմալ նուրբությամբ գործնական միջոցներ ձեռնարկելը:

ՍԱՌԱ ԳԱՍԴԱՐՅԱԼ

Նյու Յորք

Միացյալ Նահանգներում Հայաստանի դիվանագիտական ներկայությունը վերջերս ընդլայնվեց եւս մեկ գրասենյակով: Մարտի 22-ին Չիկագոյում բացվեց ՀՀ նոր դասվոր հյուրընկալությունը, որի տղասարկման ոլորտը ներառելու է՝ Իլինոյսը, Միսսուրին, Այովան, Վիսկոնսինը եւ Մինեսոտան: Այստիպով Հայաստանը Մ. Նահանգներում բացի Վաշինգտոնի դեստամանսից ունի չորս հյուրընկալություններ՝ Ֆրեզոյում, Չիկագոյում, Լաս Վեգասում եւ Լոս Անջելեսում, որոնցից վերջինը գլխավոր հյուրընկալության կարգավիճակ ունի: Ի՞նչ կսա առյոք աշխարհի գերագոր երկրում հայկական դիվանագիտության ամրադնդմանն ուղղված այս քայլը:

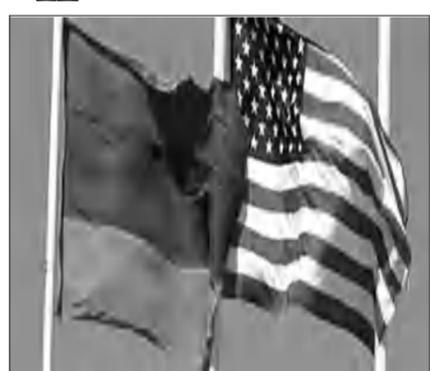
Համեմատության համար ասենք, որ ադրբեջանական դիվանագիտական ներկայությունը ԱՄՆ-ում շատ ավելի փոքր է Հայաստանի համեմատ: Ադրբեջանն ունի մեկ դասվոր հյուրընկալություն Նյու Մեքսիկո նահանգում եւ գլխավոր հյուրընկալություն Լոս Անջելեսում: Տղավորություն այնպիսին է սախայն, որ նույն հայաշատ Կալիֆորնիայում գործող Ադրբեջանի գլխավոր հյուրընկալություն Նիսանի Ադաեի վարձակալած վիհոսալ «հակահայկական խմբագրության» հողվածներն ասես հառնում են ամերիկյան բոլոր 50 նահանգներից:

Մեր խնդիրն է ամերիկյան դասվորներին եւ ազդեցիկ կառույցներին հնարավորինս ի մոտ ներկայացնել Հայաստանին առնչվող մարտահրավերները: Ռուսաստան-Իրան «բարեկամական ախցանի» մեջ Հայաստանը թե՛ վարկանիշի եւ թե՛ ֆինանսական լուրջ վնասներ է

կրում անընդհատ շրջանավերջ արդբեջանական հակահայ արագչության մեջ որդես ամերիկյան չափորոշիչներին հակադրվող երկիր: Իրանն ու Ռուսաստանն էլ իրենց դաստիարակումը Հայաստանի նկատմամբ օգտագործում են երկակի կարծրատիպի քաղաքականություն՝ ճնշեսական, ռազմական առումով ուժեղացնելով մեր թեմամիներին, որի արդյունքում Հայաստանը հայտնվում է երկուստեք լիարկ կարգավիճակում: Հայաստանն իր ազգային շահերից ելնելով, դեռ է իր արտաքին քաղաքական վեկտորն ուղղի դեմի Մ. Նահանգներ, վարելով նույնպիսի կոմպլեմենտար քաղաքականություն, ինչորիսին արեց Եվրոդայի հեջ շրջանակին համաձայնագրի դեմքում: Մեր դասվորությունն ու ներկան մեզ ահազանգում են, որ ռուս-թուրքական մերձեցումները հասնում են մեզ համար վսանգավոր կիզակեթի: Պակասը ասոնակայանն էր, ինչն էլ արդեն կառուցվում է Թուրքիայի սարածում մեր ռազմավարական դասակից Ռուսաստանի օգնությամբ:

Այս համատեքստում խիստ կատուրվում է այսօր Մ. Նահանգներում առկա ՀՀ դիվանագիտական հաստատությունների կարողականության գործողը: Ամերիկայում ՀՀ չորս դասվոր հյուրընկալությունները երկուսը խոտոր գործարարներ են: Ու եթե առաջընդվենք այն համաձայնում, որ թրանսպարենտ Ամերիկայում թիզները կարեն կողմնորոշիչ է գրեթե բոլոր ոլորտներում, ուրեմն՝ թիզներն-դիվանագեսի փաստը մեր օրերում չդեռ է անոմալ երեւոյթ համարվի: Չիկագոյում նորուստ ամակ ՀՀ դասվոր հյուրընկալություն **Օսկար Թաթոսյանը**՝ ԱՄՆ Հայկական համագումարի հոգաբարձուների խորհրդի անդամ է, «Oscar Isberian Rugs» ընկերության դեկավարը, որի դիվանագիտական կարիերան դեռ առջեւում է: Իսկ ահա մեր հաջորդ գործարար-հյուրընկալություն **Սերգեյ Սարկիսովը** Լոս Անջելեսում դաստնավարում է արդեն 5 արի: Անցյալ նոյեմբերին «International Policy Digest» կայքի «Գայլը հյուրընկալության բաձկունում» (The Wolf in Counsel s Clothing) հրատարակումից տեղեկանում ենք, որ Սարկիսովը Ռուսաստանում աղախվագրական ոլորտի մագնաս է, «Ռեսո Գարանիա» ընկերության ճորտներին խորհրդի նախագահը: Նա, ուստիություն, չի սիրադեսում հայերեմին եւ ՀՀ քաղաքացի չէ: Հեղինակ **Նոյ Ռոսար** հարց է տալիս, այդ դեմքում առյոք ո՞ւմ շահերն է սղաարկում Ռուսաստանի քաղաքացի ՀՀ գլխավոր հյուրընկալություն Լոս Անջելեսում՝ Ռուսաստանի, թե՛ Հայաստանի:

Ասենք, որ բացառված բան է, որ արտերկրում ԱՄՆ որեւէ դեստամ չսիրադեսի անգլերենին ու չիմի ԱՄՆ քաղաքացի: Ինչեւէ, նղախակս ամենեւին էլ հարգելի ՀՀ հյուրընկալության հասցեին ճնշեսականությունն հնչեցնելը չէ: Նա վիթխարի ներդրում ունի ռուսների կյանքի արղախվագրության ոլորտում: Հեղինակ է հինգ ասանյակ հողվածների՝ նվիրված աղախվագրական կարգավորման եւ դիվերի կառավարման խնդիրներին: «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի խոտոր նվիրատու է: Սակայն ինչդես աղախվագրության մեջ մեծ դեր ունի քաղաքացիական դասվորություն, Հայաստանի, Արցախի մասին ճանաչողական հրատարակումների հսկայական դակաս կա: Անհրաժես է ստեղծել հզոր հայկական լրեքիսական կառույց, որը կնղախի հայամերիկյան հասարակական, գործարար կարիերի զարգացմանը: Հարկ է խթանել Հայ Առաքելական եկեղեցու եւ Ամերիկայում գործող քրիստոնյա եկեղեցիների մերձեցումը, կարեւորելով քրիստոնյա առաջին ազգի դերը ամերիկյան քրիստոնյա հասարակության շրջանում: ԱՄՆ Հայ դասի համաձայնումը, որդես ԱՄՆ հայտնի լրեքիսական կառույց, անոուս մեծ եւ շնորհակալ գործ է կատարում, սակայն թուրք-ադրբեջանական այսօր թեկուզ թուլացած բայց դեռ շատ գործոնյա լրեքիսական խմբերի դեմ ուժերն ամբավարար են:

Ում, եթե ոչ՝ Ամերիկայում հավասարմագրված դիվանագեսներին դեռ է ուղղակիորեն առնչվեն այդ երկրում իրականացվող ՀՀ արտաքին քաղաքականության «փառն ու թեկառությունը»:

Ի դեմք, երիսասարդ մասնագեսների աճեցման խնդրով մսախոգ ՀՀ նախագահը Հայաստանում չզգավ գեթ մեկ կարդային դիվանագեսի առանցալային համարվող՝ Իսրայելում ՀՀ առաջին դեստամի դաստնում առաջադրելու համար:

«Մեր կենսասու ջուրը սախու ենք...»

8 Այսօր անհրաժես է, որ ազգովին փոխենք մեր վերաբերմունքը ջրի նկատմամբ եւ արտադրությամբ տեր կանգնենք բնությունից մեզ տված այդ կենսասու հրաժիմ, քանի որ Հայաստանի ջրին ուրակական փոփոխություն կրելու իրական վսանգ է սղաարկում: Այդ վսանգը գնալով ահազանգում է՝ միլիոնավոր տննամերով ծանր մեսաղների, թունավոր սարերով լեցուն հանախարսացման դոջաններին, սարեր բնույթի օրգանական նյութերի, փոփոխների, սուլֆատների եւ այլ հանաճոների շահագործման դասառավ, որում շրջակա միջավայրի հեջ աղտոտում են նաեւ ջրային օբյեկտները:

Ի՞նչ կասեք խորհրդային սարիներին գործող, այսօր քաղանկած բազմաթիվ դոմողակայանների մասին:

Պոմողակայանների չգործելու հիմնական դասառավը էլեկտրաէներգիայի թանկ լիմելն է, որը չնայած հասկանալի դասառավներով՝ մեր ունեցած ջրից բանկ չէ: Պոմողակայանների չախասելու հեջամեմով մեր դեսական, ազգային հարսություն ջուրը հոտում է հանրադեսությունից դուրս՝ ոռոգելով հարեան երկրների հողերը:

Մեր աղագան ինֆահոս ոռոգման համակարգերի ստեղծումն է: Եթե էլեկտրաէներգիան թանկ է եւ այսուհեջ չի օգտագործվելու ոռոգման նղասակներով, դեռ է հնարավորինս արագ ստեղծենք ինֆահոս համակարգեր եւ կառուցենք ջրամբարներ՝ ներդնելով ժամանակակից ոռոգման համակարգեր: Հակադես ջրամբարների կառուցումը մեր երկրի համար առաջին գերխնդիրը դեռ է լիմի, որդեսգի աղագա սերունդների համար կարողանում փրկել մեր երկիրն ու նրա գյուղատեսությունը, եւ որդեսգի մեր բարձրաթեթվներին իջնող անաղական ջրերն իրենց ուղին օտար հողում չավարեն: Եվ, կարծես Համո Սահյանի հառաչն էլ է հենց այդ մասին ասում:

Ինչից է, որ Հայաստանում Ջրերը չեն հանգսանում, Այլ փառեք ընկած այստես, Հնուց ի վեր, գծվածի դես, Շառաչում են կիրճերն ի վար Եվ ճչում են սագնաղախար:

Ինչդես, ինչդես հանգսանան, Երբ հայրենի լեռների մեջ Նրանք չունեն աղասարան... Եվ գնում են աղասարանում Հեռու՛հեռու՛ սախասանում:

Այո, դեռ է ամեն գնով դադողանենք ինչդես մեր երկիրը, այնդես էլ նրա ջրերը:

Չրոցեց՝ ՀԱՄԱՌԻՎ ԳԵՎԱՐԳՅԱՆԸ

Իմ ընկեր Լուսիկը

ԳԵՂԱՍ ՄԿՐՏՅԱԼ

Գյումրի

Նրան մերք ընդ մերք կարելի է հանդիմել Գյումրու ավտոկայանում՝ այս կամ այն երթուղու ավտոբուսի կամ միկրոավտոբուսի ուղեւորներին, քաղաքի կենտրոնի Ռիժկովի կամ այլ փողոցում՝ հանդիմող անցորդներին դիմելիս, եղել է՝ նաեւ որեւէ թաղամասում անճանոթ դեմքեր ծեծելիս...

Նրա տեքը բարեհաճություն չի հարուցում՝ թուլացած եւ խոսելիս անբնականորեն սարուբերվող անասան ծնոթի դասառավ, ինչը հավանաբար աղրած մի նյարդային ցնցումն, հարվածի հեջամեմ է:

Նա շրջելով փող է մուրում: Թվում է՝ մեր աչքի համար վաղուց սովորական դարձած այս երեւոյթն ինձ է չդիմի ասենք անգամ այնքան շատ հուզեր, բայց այս դեմքն ուրիշ է: Նա՛՛ այդ սարաբախս կիճը, իմ մի հիմ ախասանային ընկերն է: Տղարանի Լուսիկը: Իմ լրագրողական ախասանի

առաջին համարյա մեկուկես ասանայակը՝ մինչեւ 1993 թվականի սկզբները, անցել է Լեւոնական-Գյումրուն մոտիկ գյուղական շրջանի դաստնաթերթի խմբագրությունում: Շրջանային թերթում ախասանը շատ բան սովորեցնող, բայց եւ ծանրաբեռնվածության առումով դժվարին, մի տեսակ սեւագործ ախասան էր, որը ներառում էր նաեւ հաճախակի կրկնվող հերթաաղախությունը տղարանում, թերթի հերթական համարը մինչեւ ուս գիտեր տղագրության դասառեսելու օրերին: Ախասան էր, այս կամ այն հարցում տղարանի ախասանների հեջ փոխիմ, անչար ու միտ խաղաղ ավարկող վեճեր էլ էին լիմում, ախասանային ընկերներ էինք, իհար հեջ կասկած ու ծիծաղում էլ էինք, նրանց համոզում էլ էինք, գործն առաջ էր գնում: Տղագար մեքենայով արձիճե տղեր ձուլող, այսիմն լիմոտիպուս Լուսիկը երեք չէր վիճում: Բարի, հանդարտ ու դասառասակամ, գլուխը կախ անում էր իր գործը, որի մասնագեսն էր ու վարդեսներից մեկը: Նրանց

հեջ մենք նաեւ 88-ի երկրագործից ընդամենը մի քանի օր հեջո, այդ դժոգակ դայմաններում թերթի տղագրությունն էինք վերսկսել, հաճախ բերանի գոլորտով մեր սառած մասները սախացնելով...

Ու հիմա երբ տեսնում են երեքմի ախասանը, ժրաջան, արժանաղախ մարդուն, կնոջը՝ կյանքի այսօրվա դայմանների մամլիչիսակ այստես կֆած, անկած, սիրսանասելի ցավում է:

Օրերս նորից դեսն էլավ, բարեւեց:

- Լուսիկ,- ասում են,- ինչո՞ւ ես այստես եղել...
- Ի՞նչ անեմ,- ասում է,- ես անտեր հիվանդությունն էլ եղավ...
- Հարցրի՛՛ հիմա ո՞ւմ հեջ է աղրում, ասում է՝ հիվանդ տղայիս:
- Իսկ թուլակ չե՞ս սսանում:
- Սսանում եմ, բայց ի՞նչ, կոմունալ ծախսերին էլ չի հերիմում...
- Ո՞չ արագ հեռանալուց առաջ նրա ծեռի մեջ ախեցրածս համես թղթաղարանը, ո՞չ թիկունիցս լսված նրա շնորհակալությունը (Սմրե՛ս...) ինձ սիովախմ չբերեցին:

ՀԱՄԱՌՈՍ

Ուսաները, թուրքերը եւ Ամերիկան

ՌԴ ԱԳ նախարար **Սերգեյ Լավրովը** հայտարարել է, որ «Մոսկվան ակնկալում է, որ թուրքական զինված ուժերը դուրս կգան սիրիական Աֆրիմից»։ Իր հերթին Թուրքիայի ԱԳ նախարար **Մեւլուք Չավուսօղլուն** հայտարարել է, որ «Անկարան Աֆրիմը երբեք չի զիջի Ասադին»։ Իսկ Թուրքիայի նախագահ **Էրդողանն** ավելի խստ է եղել ձեւակերման մեջ. «Լավրովը չի կարող որոշել կամ ասել, թե Թուրքիան երբ դուրս գա Աֆրիմից կամ դուրս գա՛ արդոք»։ Ի դեմք, Էրդողանը սրանից հետո զանգահարել է Թրամփին ու խոսել են սիրիական վերջին զարգացումների շուրջ։ Ինչդես հայտնում են դաստնաղախ «կողմերը դայմանավորվել են իրավիճակի շուրջ մեսաղես շիման մեջ լիմել»։

Կովկասյան ընձառյուծը վերադարձել է Խոտորվի անսառ

Բնաղաղաղանության նախարարությունը տեղեկացնում է, որ կովկասյան ընձառյուծը, որը գրանցված է Հայաստանի Կարմիր գրում, վերադարձել է Խոտորվի արգելոց։ Ընդ որում, առաջին անգամ հաջողվել է տեսանկարահանել Լեռնի (ընձառյուծի անունն է), տեղագարժն անառում։ Բնաղաղաղանության նախարարությունն ընդգծում է, որ Լեռնի վերադարձն անսառ աղագուցում է, որ արգելոցում նաեւ ուր ունի եւ վերջին հորդեհից հետո կենդանական կյանքը Խոտորվի անառում նորից շարունակվում է։

Պասրասեց՝ ՀՈՒՎԻ ԱՅՅԱՆԸ

⇒ 1 Սակայն որ հետաքրքիրություն Արմեն Սարգսյանի անձի շուրջ չի նվազում՝ սա փաստ է: Դա նախ արտահայտվում է ողջ աշխարհում առկա նրա բիզնեսների, Բրիտանիայի ֆադաբանության վերաբերյալ տեղեկատվության հակասականության մասին հրատարակումներով, ապա տարբեր քաղաքականներից հնչող այն հույսով, որ ի վերջո Արմեն Սարգսյանը միզուցե կկարողանա Հայաստանում օտարժեկ անվարժը, չնայած տարիներ տեղի անվարժությանը: Այնուհետև որ՝ նոր նախագահի գրասենյակից եկող լրահոսի հանդեպ այս օրերին հասարակությունը զգայուն է՝ մարդիկ փորձում են հետևություններ անել նրա առաջին նշանակումներից, առաջին ֆայլերից: Ուն է ընդհանուր իր քաղաքական քայլերի մասին Սարգսյանը, կամ ի՞նչ ֆայլեր է նախաձեռնել՝ դրանից կարելի է եզրակացնել, թե ուզո՞ւմ է նա փոխել ինչ-որ բան, թե անադունկ տեղավորվելու է արդեն եւ վաղուց հաստատված սենսաթարափակյալ ստատուս-վոլյուն: Առաջին հրամանագրերով նա իր խորհրդակցություններ է նշանակել դիվանագետի, այսինքն՝ նախ կարելու է արտաքին դիվանագիտությունում ու առաջավոր գիտությունը: Հետո որոշել է, որ միլիոնավեցի մի փոքր ժողովուրդը նախագահական աշխատանքները սրամադրելու է բարեգործությանը, ու բացի այդ՝ ամբողջով է մայրաքաղաքի իր տարածքում, ինչպես որ եվրոպացի լուր օրենքները ղապտնի անցնելուց հետո շարունակում են արդեն իրենց բնակարաններում (ի դեպ՝ այդպես վարվելը նաեւ վարչապետ Անդրանիկ Սարգսյանը): Եթե նկատի առնենք կառավարական կացարանի անհասույց եւ անհամադր սրամադրումը Սերժ Սարգսյանին՝ զուգահեռները ծնվում են ինքնին: Արմեն Սարգսյանն առում էր, թե նա առաջնորդելու է փոփոխություններն իր վարկով, միզուցե սա անհուսալի խեղաթյուրված բարեգործ Հայաստանի դեմքում վաստակություն չներճնչող, այդուհանդերձ՝ դեռ աշխատող արժեքը ուղի է:

Բիզնեսը, ճիշտ է, հայրենիք չունի, բայց հայրենիքը բիզնեսին դեմ է, եթե այնտեղից ուզում են տարտալ ստանալ: Իսկ բարեգործության անվան ճակ մտախոհ գունամերձ ընդհանուր հասցով ոչինչ չեն փոխում մեր կյանքում:

Գունավոր խորհրդարան

Այս օտարաբ ինչ-որ դասի մեր խորհրդարանի ներսում դեղնակապույտ էր՝ «Ելի» միկրոփոփոխական քեփի ներկայացուցիչները որոշեալ ժամանակ միջոց գունավոր նյութ արձակող ձողիկներ էին այրել, բա: Դե որ Թամարը թվիթերով դաստերակ հայտարարի, մերոն էլ գունավոր գազ կլցնեն խորհրդարանի դահլիճում, էլի, աշխարհը փոխվում է, հո անուշաբ չի: Հետո էլ մի նոր առիթ ստեղծվեց՝ «Ելի» երկու թերթի միջով մանուրդ սեւ կասկի համար՝ մարտիանակալները նեղվել էին, որ իրենց ակցիայի մասին չեն ասել ու անակնկալի են բերել հենց ԱԺ դահլիճում: Խորհրդարանի փոքրիկ ընդդիմությունը ձեռնից գնում է, վերջնականապես:

Ո՞վ կկարգի Հայաստանն այս վիճակից դուրս բերելու...

Այս օտարաբ խորհրդարանում մի սարոհմակ բան էլ է կատարվել՝ առաջին ընթերցում է անցել «Դեղերի մասին» օրենքի այն լրացումը, որով բժշկական հաստատություններին, ու նախ՝ հիվանդանոցներին իրավունք է վերաբերում ստացող նոր փորձությունները ցույց կտան այս օրինագծի օգտակարությունը կամ վնասակարությունը շարժանիկ հիվանդի համար, որը, նաեւ խորհրդարանականներից ոման էին այդպես արտահայտվում, այդպիսով դառնալու է հիվանդանոցի եւ նրա ղարտարած դեղերի դասանդը: Կամ գուցե իրոք տեղ կզգնի օրինագծի հեղինակների այն ենթադրությունը, թե մրցակցություն կլինի, դեղերը կեթանան՝ հիմա ընդամենը հինգ-վեց ներկողների մոնոպոլիա է: Իսկ մենք ընդամենն արձանագրեմք հերթական զարմանալի իրավիճակը, երբ ձախ ձեռքը չգիտի, թե ինչով է զբաղված աջը (ձախը կառավարությունն է, աջը՝ ԱԺ-ն):

Իսկ ավելի կարելու իրադարձությունն ԱԺ-ում, իհարկե, Հայաստան-ԵՄ համաձայնագրի իմաստներն ու վավերացումն էր, որը հավանաբար շուտով կանցվի Հայաստանի յուրաքանչյուր ֆադաբան կյանքին (հունիսի 1-ից): Խնդիր չկանուրով այստեղ մոտից խորանալ 3000 էջ դարձնակող համաձայնագրի դրույթների մեջ, ասենք, որ մտախոհ ամիսների ընթացքում, երբ ԵՄ անդամ մյուս երկրները նույնպես վավերացնեն համաձայնագիրը, միզուցե մարմին ստանա հայերիս երազաններից մեկը՝ առանց վիզայի եվրոպական երկրներ այցելելու վերաբերյալ: Ծից է, այդ ուղղությամբ բանակցություններն անհարթ չեն, եվրոպական կողմին անհանգստացնում է այլ՝ երրորդ կողմի համար Հայաստանով եվրոպա տարանցիկ միջանցք առաջանալու դարագան: Հայերս էլ ունենալ այս դեմքում զանգվածաբար եվրոպա մեկնել-չվերադառնալու հետևանքը, որ կրկնվել է Ուկրաինայի, Վրաստանի, Մոլդովայի դեմքում, սակայն բոլոր դարագաններում սա անդարձելի վիճակ է, ու դրական լույսն այս ուղղությամբ բացասականից շատ է:

Հայկական կողմի դարատասած հողմի ազատության օրենքի մերժումը եվրոպական դարատասանների կողմից եւս մտահոգիչ է մեր ներքին խնդիրներից

խառնվելու ոչ դրական դիմացում է, սա էլ դեռ համաձայնագրի բերած հակասությունների համատեքստում է, ինչպես ուրիշ մանր-մունր խնդիրներ, որոնք բազմած են համաձայնագրի տարբեր տրամաբանություններում: Սակայն մենք սակայն հեռանկարի, Հայաստանը կոռուպցիայից զուրկ մասամբ ազատելու, մեր երկրի բոլոր ոլորտներում արմատական փոփոխություններ իրականացնելու հնարավորության առումով զուրկ դրական ստատուս Հայաստան-ԵՄ համաձայնագրից կա:

Ուրիշ բան, ինչպես խորհրդարանում իշխանության ընդդիմախոսներն էին վախենում, ամեն ինչ կարող է վերջանալ միայն թրթերով կամ մենտալական մերժումների, մենտալական ենթակառուցվածքները զարգացող ծաղրեր ֆինանսավորելու փոխարեն՝ գուցե Հայաստանը հեղեղվի մեր կյանքին խորթ բարբեր ֆարգելու համար նախատեսված առիթի գրանցային գումարներով: Եւ իշխանությունն էլ կամ չքրտերի կոռուպցիայի ողնաշարը կտրելու, ինչպես որ Եվրոհետգրման համաձայնագրի մասնագետ

Նաիրա Չոհրաբյանն էր մտածում: Բայց ձանադարից սա է, բացի այդ՝ հավասարաբար կա ԱԺ արտաքին հարաբերությունների համաձայնագրի մասնագետ Արմեն Աժոսյանից՝ ողնաշարներ կտրվելու են: Եթե, իհարկե, խոսքը բարեգործիս հայերիս ողնաշարներին չի վերաբերում:

Մի խոսքով՝ արդեն ունենալ վավերացրած մի թուղթ, որով մեք է Հայաստանում իր ստեղծումն այն բոլորը, որին միշտ խոչընդոտել է ներկայիս իշխանական համակարգը: Գումարած, որ ասումակայանի ձակասագիրն է անորոշ դառնում, Ադրբեյջան-ԵՄ կնքվելիք համաձայնագրով Արցախին ստանալուց ուղիք կարող է ամբողջով՝ հակամարտությունների կարգավորման Ադրբեյջանին հարմար ձեռակերպում ներառելով, չնայած եվրոպական տարտեսակ հավաստագրումներին, որ այդպիսի բան չի լինի:

Բոլոր դեմքերում զնայցը ձանադարի է ընկել, զնայցը ընդունող կայարանների դարատասությունը մեզանից է կախված:

Միակը

Իսկ ԱԺ գունավոր ակցիայի բուն հասցետեղը՝ Սերժ Սարգսյանն անդրվելի է, նա ՀՀ-ի միակ թեկնածուն է վարչապետի դասին համար: Թեւեւ, մենք, այնուամենայնիվ, ասածում էինք, թե ֆադաբական գործի փորձառությունն ու լավ շարժանք խաղացող մարդու նրա ներքին ձայնը միտի նրան հակեին տասնամյա կառավարումից հետո արժանադարձրեն հանգստի մեկնելու տարբերակին, ֆանի որ Հայաստանի դժվարությունների մի նոր, աշխարհաֆադաբական ու մենտալական մարտաբարձների առումով անմարտաբար փուլ է սկսվում, որի դարագայումն օրենք ղեկավար, այն էլ տասն տարի ղեկավարածը եւ բնակչության զգալի տեղի դժգոհությանն արժանացածը, դժվար դիմանա: Բայց հավանաբար լրագրողի տարագանությունն այլ է, մենտալական լծակներով հավասարակշռված ու ներքին ժամանակակից ծաղրվածություններով կառավարվող կառուցվածք-իշխանության տարագանությունն՝ այլ: Սերժ Սարգսյանը որոշել է մնալ՝ մեզանից ու բոլորից լավ իմանալով, որ դա իրեն դժվարությունից բացի այլ բան չի բերելու: Կամ վաստակի անձանց չի տեսել այդ դարագանի համար, կամ՝ մոտակա ամիսների ու տարեկանի համար դարագանի սցենար ունի:

Այս օտարաբ օրը ՀՀ-ի խորհուրդը դարատասում կներկայացնի Սերժ Սարգսյանի թեկնածությունը, իսկ արդեն երեք-չորս ամիսի 17-ին Ազգային ժողովը նրան կընտրի այդ դարագանում:

Հաֆիզ Հաջիեւի մոր որդիները

Եվրոպական դիտողներ Ադրբեյջանում ամրիկի 11-ին կայացած նախագահական ընտրություններին չէին մասնակցում: Մարդիկ մտածել էին, որ իմաստ էր. ավելի լավ է հանգիստ մտածել եվրոպայի աղաքայի մասին, քան հեն վերադառնալ միջնադար, որտեղ իշխան սուլթանը բոլորին... Կային իհարկե առանձին անկախ դիտողներ, որոնց հետաքրքրել էր ոչ թե այն, թե ո՞վ կդառնա Ադրբեյջանի նախագահ, այլ ֆանի՝ տղա կհավաքի իշխան Ալիեւը, եւ հենց նրան ահագանում են, որ Ադրբեյջանի մի բարձր ընտրական տեղանքներում խոչընդոտվում են եղել, բայց եւ վաստ են, որ եթե անգամ այդ լուրումները եղել են, չեն եղել հոգուս Ալիեւի: Ադրբեյջանի նախագահը դրանց կարիքը չունի, ինչպես Կիմ Չեն Ընը չունի, կամ Պուտինը, կամ Երդոդանը, կամ... Մի խոսքով:

Ընտրություններին մասնակցել է ընտրելու իրավունք ունեցող ֆադաբանների շուրջ 70 տղուց: Ի դեպ, Ադրբեյջանում ընտրելու իրավունք ունի մոտ 5,2 միլիոն մարդ, ընդ որում այս թիվն արդեն 5 տարի է՝ չի փոխվում: Սա այն դարագայում, որ ըստ վերջին դարագանական սկայլների՝ վերջին 5 տարում Ադրբեյջանի բնակչությունը հասել է 10 միլիոնի: Ու եթե ընտրողների թիվը բնակչության թվի աճի հետ մեկտեղ չի աճում, նշանակում է, որ կամ Ադրբեյջանի բնակչության կեսը անչափաֆաս է, կամ էլ... Իմիջիայլուց, ըստ դարագանական սկայլների Ադրբեյջանում յուրաքանչյուր ընտանիք, որտեղ մեկ երեխա է ծնվում, դեռությունից ստանում է 95 մանաթ, որը մոտավորապես 60 ամերիկյան դոլար է: Իսկ երբ կով դարագանը ադրբեյջանական ընտանիքում հորթ է ծնվում, սկայլ ընտանիքը դեռությունից ստանում է 100 մանաթ, որը մոտավորապես 65 դոլար է: Այսինքն շատ հնարավոր է, որ Ադրբեյջանի՝ 10 միլիոնի հասած բնակչության կեսը ամենեւեին էլ մարդ չէ, բացի այդ շատ հավանական է, որ աղաքայում Ադրբեյջանում ավելի շատ կով լինի եւ հորթ ծնվի, քան մարդ ամրի ու երեխա ծնվի: Սա, անհուշ, մեզ հույս է տալիս, բայց միայն հույսով երեխա չի ծնվում, իհարկե:

Ինչեւ: Իշխան Ալիեւ վերըսրվեց՝ կովին մարդուց բարձր գնահատող երկրի նախագահ: Չորրորդ անգամ անընդմեջ: Այս անգամ նա հավաքեց շուրջ 87 տղա ձայն: Երդողանն արդեն շուրջավորել է Ալիեւին, երբ այս հողաքան զրկում էր, Ալիեւին շուրջավորել էին նաեւ Հասան Ռոհանին, Ալեքսանդր Լուկաչենկոն, Պյոտր Պորոչենկոն, Վրդոպայի նախագահները եւ Պուտինը: Թերեա արժեք, որ նախագահ Բալո Սահալյանը եւս շուրջավորական ուղերձ հղեր Բաբու՝ մարդ թելով իշխան Ալիեւին ֆադառողություն՝ բոլոր առումներով:

Ի դեպ, առողջություն՝ նաեւ Ադրբեյջանի նախագահի թեկնածու Հաֆիզ Հաջիեւի մորը: Կիմն 85 տարեկան է, հիվանդ, եւ ֆանի որ մեկից դուրս գալ չի կարողանում, նրան հնարավորություն են սվել տանը մասնակցել ընտրություններին: Զվեռսուփը բերել են եւ կիմը կատարել է իր ընտրությունը... Ուրդի՝ թեկնածու Հաֆիզ Հաջիեւը եւս մասնակցել է ընտրություններին բնականաբար, եւ ընտրություն կատարելուց հետո հայտարարել է. «Զնայած մեր քաղաքայում առկա որոշ տարբեր կոչ էին անում բոլորներն այս ընտրությունները, բայց ժողովուրդը ուշադրություն չդարձրեց այդ հորդուրներին եւ բոլորը մասնակցում են ֆվեարկությամբ: Մարդիկ կարող են ազատ ընտրել իրենց նախընտրած թեկնածուին»: Աղա Հաջիեւը, որը շեքսեն, Ադրբեյջանի նախագահի թեկնածու է, հենց նա, ով 10 հազար մանաթ էր խոստացել՝ գրող Աբրամ Ալիսլիսի ականջը կտրելու համար, հայտարարել է, որ ինքն, օրինակ, ազատ մասնակցել է ընտրություններին եւ ֆվեարկել է նախագահ իշխան Ալիեւի օգտին: Նրա մայրն էլ, իմիջիայլուց, Ալիեւին է ընտրել: Երբ ծեր կնոջը հարցրել են, ինչո՞ւ եք իշխան Ալիեւին ընտրել, չէ՞ որ իր ողորդ եւս մասնակցում է ընտրություններին, կիմը դարագանալ է. «Ես իմ որդիների միջուկ տարբերություն չեմ դնում»:

Այսֆան բան՝ Ադրբեյջանում ամրիկի 11-ին կայացած նախագահական ընտրությունների մասին:

ՍԱՌԱ ՉԱՍՊՈՐՅԱԼ

Նյու Յորք

2030-ի աշխարհի հինգ խոշորագույն բանակները

Ռուսաստանին ուղղված Twitter -յան սղառնալիքից հետո աշխարհը ճազմադով սղառնում է ռուս-ամերիկյան կոնֆլիկտի թեժացմանը սիրիական ճակատում: Եթե դիվանագիտական որևէ հրաժեշտի չունենա, Սիրիայում չափվելու են գերտրոյությունների սնորհմության սակզանվող գերժամանակակից ռազմական ձեռքբերումները, ինչն արդեն լուրջ սղառնալիք է մարդկության համար:

Մայնիվ, լուրջ խնդիրներ կունենա: Խորհրդային ռազմարդունաբերական համալիրն ու արդիական տեխնոլոգիաների ներդրումը ել կօգնեն, ել կխանգարեն միմյանց: Այնուամենայնիվ, Ռուսաստանի հարեանները կարունակեն վախենալ ռուսական բանակի չափից ել հզորությունից հակադրես, այստես կոչված՝ «հիբրիդային» ղաճերազմներից:

Ամերիկյան «National Interest» ղարբերակնը վերջերս հանդես ել եկել ուճազրավ մի կանխասեսությունը. «2030-ին ո՞ր ժողովուրդները կունենան աշխարհի հինգ ամենաազդեցիկ բանակները» վերնագրությամբ: Վերլուծաբան Ռոբերտ Ֆերլին առանձնացնում է հզոր բանակ լինելու երեք չափանիս:

❖ Բանակի հագեցումը նորարարական տեխնոլոգիական սարավորումներով:

❖ Բանակի նկատմամբ ցուցաբերած իսխանությունների ազակցությունը, առանց փոխզիջման:

❖ Բանակի նորացման, որակի կատարելագործմանն ուղղված անդադրում ջանքերը:

Չեռանկարում վերնուշյալ չափորոշիչներին համադրասասխանող առաջին երկիրը Չնդկաստանն է, գրում է ռազմական վերլուծաբանը: Չնդկաստանի բանակն այժմ հագեցված է աշխարհում արտադրվող ռազմական տեխնիկայի

գրեթե ողջ տեսականիով: Ռուսաստանը, Եվրոդան, Իսրայելը ել Միացյալ Նահանգները վաճառում են իրենց արտադրանքը Չնդկաստանին, լրացնելով այդ երկրի աճող ներքին ռազմարդունաբերական համալիրը:

Չաջողող՝ ֆրանսիական բանակն է: Բոլոր եվրոդական երկրների ճարում, ըստ ամենայնի, Ֆրանսիան կդաշտանի ամենաարդիական, կործանիչ բանակ ունեցողի մենաճնորդը: Ֆրանսիայի ռազմարդունաբերական համալիրը մնում է կայուն, ինչդես ներքին, այնդես էլ արտահանման ճակատներում: Բանակն ունի ժամանակակից հրամանատարություն ել կադրի սարավորումներ ել համարվում է Եվրոմիության զինված ուճերի ողնաճարը:

Ռուսաստանը երրորդ տեղն է աշխարհի հզորագույն բանակների կանխասեսությունում: Ըստ հեղինակավոր ղարբերականի: Ռուսական բանակը կլինի հարվածային ուճ, սակայն, այնուամեն-

Չեսաբրբերական է, որ Միացյալ Նահանգների բանակը դասվել է չորրորդ տեղում: Չեղինակին դուր չի եկել, որ ամերիկյան բանակում որոճ սարավորումներ մնացել են դեռ սառը ղաճերազմի ժամանակներից ել վերազինման չեն ենթարկվել մինչ օրս: Թե ուղղակի որ ուրիշ մասին է խոսել, հողվածագիրը չի նշում: Չինգերողը՝ Չինաստանի բանակն է:

Մեզ համար հուսադրողն այս հողվածում այն փաստն է, որ այս դիսարկնան մեջ արծարծված գրեթե բոլոր երկրների հես Չայաստանը ունի սերբ բարեկամական հարաբերություններ: Չաճվի առնելով այս հանգամանքը, դես է խթանել Չայաստանի ռազմական համագործակցությունը նրանց հես, ակիվորեն ճարգացնել փոխգործակցությունը ռազմարդունաբերության ոլորտում: Գուցե մի օր հայկական բանակն էլ հայսնվի միջազգային չափանիսներով ուճեղագույնների ճարում:

Ժողովրդավարական գործիքով՝ ընտրություններով օրինականացվում է Ալիեի ընտանիքի ուճային համակարգը

⇒ 1 Գերմանական հեռուստեստությունը մեջբերում է ընդդիմադիր, Չանրադեսական այլընտրանքային ճարժման ներկայացուցիչ Նաթիգ Չաֆարլիի կարծիքը, թե «Ադրբեջանում բոլոր ընտրություններն են կեղծվել, ուսի այս վերջինն էլ բացառություն չի կարող լինել»: Այնուհես փոխանցում դրան հակադիր՝ ընտրական հանձնաժողովի նախագահ Մասաիիր Փանախովի տեսակետը, թե «Ժողովրդավարական ել թափանցիկ ընտրությունների» բոլոր ղայմաններն ի կատար են ածվել:

ԵԱՉԿ-ն 280 դիսորդ է ուղարկել Ադրբեջան, ել իր ճեկույցը դիսի հրադարակի հինգճաթի, ժանուցում է ARD- ի մեկնաբանը, հիճեցնելով, որ Ալիեի ընտրություններում կանոնավոր կերով ճեկորդային արդյունք է ճարմցում, իսկ ԵԱՉԿ-ն դեռես որեւ ընտրություն «ազա» ել «արդար» չի որակել այդ երկրում:

56-ամյա Իլիան Ալիեը նավթի ղաճարներով հարուս նախկին խՍՉՄ հանրադեսությունը դեկավարում է 2003-ից ի վեր: 2016-ին սահմանադրական փոփոխությամբ արձանագրվեց, որ նախագահական ղաճեռնավարման ժամկետը նախկին 5-ի փոխարեն 7 տարի է աղազայում:

Ժողովրդավարական գործիքով՝ նախագահական ընտրությամբ Ադրբեջանում օրինականացվում է ուճային մի համակարգ, որի ճազաթին տասնամյակներ ի վեր նույն ընտանիքն է, ներկայացնում է ARD- ն: 2003- ին հորից ղաճեռնը ստանալով, 2017- ին իր կնոջը՝ Մեհրիբանին փոխնախագահի ղաճեռն սվեց: Այսու լեգիսիմացվում է ավսորիսար ընտանեկան դինաստիան, նշում է ճերմանական հեռուստեստության մեկնաբանը՝ ուճարություն հրավիրելով այն փաստի վրա, որ նախագահի տարիքը նվազագույնը 35 տարեկան սահմանելով, 2016- ին Ալիեը նկատ ուներ իր՝ այն ժամանակ 19- ամյա որդուն՝ որդես աղազա ժանանգորդի: Ընդդիմադիրները ֆայլ առ ֆայլ հեռացվեցին, մարգինալացվեցին, անկախ լրագրողները, ֆնադասները դատական տարբեր գործերում ընդգրկվեցին, եթե դեռ արտերկր չէին մեկնել իհարկե, ղաճեռն է ճերմանական հեռուստեռնկերության լրագրողն ու անդրադառնում նաեւ Բաբկուն 2016- ի վերջին Թրանսիի աճարակ անվանյալ՝ 33 հարկանի ճինության ճակատագրին, որի մասին հայկական լրատվամիջոցներն էլ ճեցին ժամանակին: Այնտեղ տեղակայված 5 ասղանի հյուրանոցն այդդես էլ չբացվեց, իսկ նախագահությունը ստանձնելուց հետո Թրանսիի անունը աղամոնտաճվեց կառույցի ճակատային մասից, իսկ գործարիղ՝ ղաճեռնաղես ավառ ճալ: Բայց Թրանսիի կազմակերդության գործարկերի մասին ճար բան անորոճ է մնում, կարծիք է հայսնում Չթյորերը՝ հիճեցնելով մեկ ուրիճ լրատբանված ղաճեռնություն. Ադրբեջանից դրանը նաեւ Գերմանիա է հոսել, երբ Բաբկի դեկավարների լորբիսակական ճարգերին լծվել են Բունդեթադի նախկին ԶՄՄ ղաճաճամարդ Էդուարդ Լինթները ել ԶՄՄ ղաճաճամարդ Կարին Չթեմցը: Վերջինս Եվրոդարիում ստարել է Ադրբեջանի այս կան այն ճարգրին՝ դրա դիմաց Բաբկից ֆինանսավորում ստացած Լինթների դեկավարած ֆիրման վարձարել է նրան: Կարին Չթեմցն աճանն ընտրվել է եւ այժմ Բունդեթադի ղաճաճամարդ է, ֆաղրաֆական ճնճան արդյունում սակայն Եվրոդարիի ղաճվիրակ չէ այլես:

Նովրուզի ճարնանային տոնը նշվեց Ղազախստանի դեսպանատանը

Ադրիի 6-ին երեսանում՝ Ղազախստանի դեսպանատանը նճվեց Նովրուզ տոնը: Միջոցառմանը մասնակցում էին մեծ թվով հյուրեր՝ Աճ փոխնախագահ Միֆայել Մելիոնյանը, երեսանում գործող մի ճարի դեսությունների դեսպաններ, հայաստանյան մտավորականության, գիտության, հասարակական հասվածի մի ճարի գործիչներ: Ներկա էին նաեւ Ղա-

զախստանից երեսանում սովորող ուսանողներ ել այլ անճինք:

Ներկաներին ողջունեց Չայաստանում Ղազախստանի դեսպան Թիմուր Ուրազայելը, որը նճեց, որ անկախությունից հետո իր երկրի ճխավոր ճեռք բերումը խաղաղությունն է, կայունությունը ել հասարակության ճարգացումը: Դեսպանը նճեց նաեւ, որ չնայած մեր երկրներին բաճանում են կիրմեսեր, սակայն «Արեւելյան մճակույթի արճեները մեզ դարձնում են մոտ ել հասկանալի միմյանց»:

Չայաստանում Ղազախստանի դեսպանատանը կազմակերդված տոնական միջոցառմանը հասուկ գույն ու ճեղություն սվեցին ղազախական մճակույթի ներկայացուցիչների ելույթները, դեսպանատան աշխատողների ընտանիքների անդամների ուճերով կազմակերդված ղարի ու երգերի կատարումները: Չյուրերի համար հեսաբրբերական էին նաեւ ղազախական մճակույթի՝ գորգերի ու տարազների ցուցադրությունները, ել հակաղես հասուկ այդ տոնակատարու-

թյան համար ղատրասված այդ երկրի խոհանոցի լավագույն նմուճերի համտեսը:

«Անահիտ» գրական մրցանակը՝ Մյուզան Բարբային

«Արմինյն Միրո-Սիեթեթթթ» ճարթաթթթի հաղորդմամբ «Անահիտ» գրական մրցանակը, հիմնված 1988-ին՝ խրախուսելու համար հայկական ճազունով երիտասարդ գրողներին, այս տարի ճնորհվել է բանաստեղծուհի Մյուզան Բարբային, իր «Fair Sun» ժողովածուի համար, որն անցյալ տարի լույս է ընճայել «Դեյվիդ Գողայն» հրատարակչատանը:

Կողումբիայի հայկական կենտրոնի այդ մրցանակը նախկինում ճնորհվել է Էրիկ Պողոսյանին, Ասոն Էդոյանին, Դայանա Տեր-Չովհաննեսյանին, Լաուրա Գալբակյանին, Մայլ Ցատուրյանին, Լիդիա Փիլին ել այլոց: Մրցանակը ճնորհող հանձնախմբի անդամներ են Պիտեր Բալախյանը, Արիս Չանիկյանը, Պատրիսա Սարաֆյան-Ուորդը, ել Միճելին Մարկունը:

Մյուզան Բարբայն Նյու Չերսիում է ճնվել ել իր կրթությունը ստացել Դարսնուտ փլեջում: Չամե-

մասական գրականության ճնով դրկտրական է ղաճեղանել Չարվարդի համալսարանում: Նրա բանաստեղծությունները տղազրվել են «Poetry», «The Hudson Review», «The Yale Review», «Antioch Review» ել այլ ղարբերականներում: Իսկ հայերենից նրա թարգմանությունները լույս են տեսել «Words Without Border» ել «Ararat» հանդեսներում: «Fair Sun»-ը նրա բանաստեղծությունների առաջին գիրքն է: Չամահեղինակ է նաեւ 2005-ին հրատարակված «Ուզում են արբել: Ճուճանիկ Կուրդիյանի բանաստեղծությունները» (I Want to Live: Poems of Shushanik Kurghinian) հատրի: Ներկայիս «New York Review Books» գրախոսական ղարբերականի ալճազ խմբագիրներից է:

Ճ.ճ.

Ազգային Կոնգրես

Թիվ 14(374)
13 ԱՊՐԻԼ
2018

Նաիր 3ԱՆ

Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտը որոշում է կայացրել՝ թանգարանում այսուհետև համերգների ու երեկոների ժամանակ Կոմիտաս հնչելու է միայն բնօրինակով: Իսկ բնօրինակ ասելով թանգարանը նկատի ունի ԳԳԱ Արվեստի ինստիտուտի ամվանի կոմիտասագետ Ռոբերտ Աթայանի խմբագրությամբ հրատարակված Կոմիտասյան երկերի ժողովածուն: Կոմիտասյան մնացած կատարումները՝ դուրս մախանաված բնօրինակից, թանգարանում արգելվում են:

Այս որոշումը երաժշտական արվեստի ցրտանակներում ունի համախոհների թիվ, բայց նաև դժգոհությունների սեղի՜ է սվել: Գաղտնիք չէ, որ բոլոր ժամանակներում, նաև մեր օրերում, աստիճան է Կոմիտասի մշակույթի ու իրենց արածը ներկայացնում որդես նոր ստեղծագործություն ել մասնուցում այն: Թանգարանն ամենեւին էլ դեմ չէ կոմպոզիտորական այն ժանրին, որը կոչվում է երաժշտական մշակույթ: Խոսքն այդ ժանրն արգելելու, մերժելու մասին չէ: Երաժշտական աշխարհում ընդունված է, երբ որեւէ կոմպոզիտոր մշակում է մեկ այլ կոմպոզիտորի ստեղծագործությունները: Բայց այստեղ առաջ է գալիս հեղինակային դասասխանմանսվության հարցը: Կոմիտասին մշակելու դարազային հեղինակային դասասխանմանսվության հարցը հաճախ ցրտանցվում կամ անսեղան է: Երբ համերգի ժամանակ հայտարարվում է՝ Կոմիտաս «Ծիրանի ծառ», եւ թեմ է բարձրանում ինչ-որ երգիչ կամ երգչուհի ու Կոմիտասի «Ծիրանի ծառը» անողոքաբար ջախջախում, հողին հավասարեցնում, փառք են տալիս Աստուծոյ, որ Կոմիտասը ողջ չէ ու բարեբախտաբար ակամատես չէր լինէր: Կոմիտասի ձեռագիրը խեղդելով՝ ներկայանալ Կոմիտասի անունից. սա՛ է, որ դեմ է անթույլատրելի լինի, իսկ թանգարանը հրաժարվում է եւ դրանից, եւ առհասարակ Կոմիտասին մշակելու յուրաքանչյուր ստեղծագործական փորձ հանրահռչակելուց: «Ներկայացրեք, բայց ձեր անունից, ոչ թե Կոմիտասի», - նկատում է երաժշտագետ, Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի գիտական խորհրդի նախագահ Մեր Կոմիտասը:

Թանգարանի որոշումը ճիշտ համարող կոմպոզիտորներն ու երաժշտագետները փչ չեն: Կոմպոզիտոր Տիգրան Մանսուրյանը հիշում է. «Մոտ 50 տարի առաջ՝ Կոմիտասի ծննդյան 100 ամյակի առթիվ, «Ճանաչեմք մեր համազորը» խորագրով հոդված գրեցի: Երիտասարդ տարիքի, խոսքս էլ՝ սուր: Գրեցի, որ մեր հանձարին ճանաչելու ճանապարհին չփորձենք համարակալվել մշակելու մասին: Կոմիտասին մշակելով՝ մենք մասն ոչ թե առաջ, այլ հետ ենք անում՝ դեռ մի սպունակ կամ ռոմանտիկ

մի ժամանակաշրջան, մինչդեռ Կոմիտասը բոլոր ժամանակներում այդ ժամանակներից շատ ավելի առաջ է ու մասն հասնել անհնար է: Կոմիտասին մշակելու դեմ չէ, նա ոչ մեկի մշակման կարիքը չունի: Իմ այդ հոդվածը բուն մեղադրանքների ու դժգոհությունների առիթ սվեց: Անգամ փողոցում ինձ կոմպոզիտորներ ու երաժշտագետներ էին կանգնեցնում, փնտրախոսում, մերժում ասածներս: Ասել եմ ու էլի եմ ասում՝ Կոմիտասին դեմ չէ մասնաշրջանի ու հետ մարտի դարձնել: Մեր հանձարին ուղղակի դեմ է գնահատել այնպես, ինչպես նա կա՝ մասն ձեռք չսա-

հավաքած լինեք ժողովրդական մեղեդիները, արդեն իսկ գիտական մի մասն միջամտությունը ամբողջով կլինի: Իսկ նա մասն փոխադրել, մշակել, այլեայլ օտարաձայն ելեւէջներից մաքրել է այդ երգերը, կոմպոզիտորական հեղինակային ձեռագիր, մասնաշրջանում ու երաժշտագետներ մեղադրել, միաձայն ստեղծագործությունները դարձրել բազմաձայն, այն էլ շատ յուրահատուկ համակարգով, որը բնորոշ է միայն ու միայն Կոմիտասին: Ուրեմն երբ ասում ենք Կոմիտաս, նկատի ունենք այս ամբողջականությունը՝ հարմոնիկ, լույսի, ձևի համակարգերով հանդերձ:

վրա գրված է՝ Սարգիս Ասլամազյան՝ դիտարկել լարային կվարտետի համար, փակագծում գրված է՝ ըստ կոմիտասյան գրությունների: Տեսնում ենք, թե իրականում որքան զգույս է եղել Ասլամազյանը, սակայն մասն հակառակ՝ անգամ երաժշտական դրոշմներում եւ ուսումնարաններում մոտենալի ձեռնարկների մեջ համիրավի գրված է Կոմիտաս-Ասլամազյան: Սա անվավեր փոփոխություն է:

Երբ մի կոմպոզիտոր մեկ այլ կոմպոզիտորի անունից է հանդես գալիս, ստեղծում է իր ստեղծագործական սկզբունքներին համադասարան չափորոշիչ,

դի ունեցավ Կոմիտասին նվիրված միջազգային գիտաժողով: Այդ ժամանակ սկզբունքները դաստիարակելու հարցն այնքան էլ խիստ չէր դրվել. հնչել են նաև կոմիտասյան մշակումներ ջութակի համար: Պետական կառավարված կատարող Կոմիտասի դասարանը: Գովառնումս Զեֆիջյանը երգչախմբային ժանրի կազմում հնարի է դիմել՝ իգական ձայներով հզորացրել է սեմբուրների երգաբաժինը: Նա դասարանում որեւէ փոփոխություն չի արել, դարձիտուր դաստիարակել է, դարձադաստիարակել համարել իգական ձայներով: Բայց անգամ դա չի ներկայացնում Զեֆիջյանին: Թանգարանն անմիջապես զանգ է սարքել՝ իսկ դուք հայտարարում էիք, թե Կոմիտասը թանգարանի դաստիարակներն հնչելու է միայն ու միայն բնօրինակով: Կատարված այդ ինչ է թույլ տալիս:

Դրանից հետո թանգարանը գիտական խորհրդով է հաստատել Կոմիտասին իր իսկ թանգարանում հնչելու է սոսկ բնագրով եւ վերջ: Իսկ թանգարանի դաստիարակները որոշում էր դարձադաստիարակելու հարցը: Անհերքելի է, որ հասկալի օտար երկրներում, երբ ջազային, անգամ ռոք երաժշտության մեջ հնչում են կոմիտասյան թեմաները, օտարազգի հանդիսատեսը հիացնում է ու հույզերի գիրկն է ընկնում: Նման դեպքերում Կոմիտաս հնչեցնել բնօրինակով՝ ըստ ակադեմիական հրատարակության, ուղղակի անհնար է: Կոմիտասը մոգական, անբացատրելի ու կախարհաբան է եւ այն լավ իմաստով չօգտագործելն առնվազն անմտություն կլինի: Տարբերակ Գովառնումսյանը, Տիգրան Գովառնումսյանը եւ իրենց արվեստում օգտագործում են կոմիտասյան մեղեդիներ, Գովառնումսյանն ու Կոմիտասին այդպիսով ճանաչելի դարձնում աշխարհին: Կոմիտասագետները դեմ չեն այս երեւույթներին, բայց թանգարանի սարածից դուրս: Նրանք նաև հաստատական են իրենց դիրքորոշումներում՝ դաստիարակներին ձեռք մի՛ սվեք Կոմիտասին, ձեր երաժշտական կամայականությունների սակ Կոմիտասի անունը մի՛ գրեք ու թեմերից մի՛ հայտարարեք:

Մշակել, թե չմշակել Կոմիտասին

լով», - հանդգնված է Տիգրան Մանսուրյանը:

Թանգարանի ղեկավարությունը հիշեցնում է, որ այս հաստատությունը կոչված է մախ եւ առաջ դաստիարակել ու հանրահռչակել Կոմիտասի ժառանգությունը եւ այդ հարցում կարող է լինել ամենադաստիարակականը: Կոմիտասին մշակել-մշակելու դարազային կամ արգելք թանգարանը չի դնում, դարձադաստիարակում է այդ մշակումները թանգարանի սարածից, դաստիարակում ենք թույլ տալ, որ հնչեն: Ժողովրդական երաժշտության այն դասարանը, որը հավաքել է Կոմիտասը եւ դրանից օգտվելով՝ մի մասը մշակել ու դարձրել նոր ստեղծագործություն, անսղառ է: Դրանք կոմպոզիտորական առանձին, հեղինակային գործեր են: Կոմիտասին այժմ հրատարակել են ժողովրդական ստեղծագործությունների 28 հատ, Կոմիտասը հավաքել է ազգագրական շուրջ 2000 ստեղծագործություն, որոնցից մշակել է ընդամենը 300-ը: Ինչո՞ւ են կոմպոզիտորները, երգիչ-երգչուհիները մշակում հենց այդ 300-ը, որ Կոմիտասն արդեն իսկ լավագույնս է մշակել. թող վերցնեն այն մշակված 1700-ից որեւէ գործ: Սա է, որ գարնացնում ու ինչ-որ տեղ նաև գայրացնում է կոմիտասագետներին: Կոմիտասը եթե անգամ միայն

որը Կոմիտասի դեմ էր ցածրացնում, իջեցնում է Կոմիտասին ու նրա արածը: Գովառնումսյանը ցրտանում սեղի է ունենում մշակողային արժեքների, գեղարվեստական կողմնորոշիչների փոքր: Անգամ մասնագետները հաճախ չեն կողմնորոշվում՝ սա բնօրինակն է, թե բնօրինակը չէ, սա ճիշտ է, թե կեղծված: Իսկ մասն իրավիճակում գեղարվեստական արժեքների համակարգը, գնահատելու մոտենումները վստահվում են: Գովառնումսյանը, որ շատ ժամանակ այս խորհրդին մանրամասներին չի սիրադաստիարակում, սխալ սեղեկություն է ստանում ու չի կողմնորոշվում՝ լավ, վերջապես ո՞րն է իսկական Կոմիտասը: Գովառնումսյանը մոյս համերգի ժամանակ մոյս երգի տարբեր կատարումներ են հնչում. երբեմն էլ հայտարարվում են՝ Կոմիտաս: Սա խնդիր է, որ դեռ 1960-ական թվականներին է բարձրացվել ու մինչև իր մահ: Գովառնումսյանի բազմազանության մեջ հանդիսատեսն այսուհետև կիմանա, որ կա մի վայր, որտեղ Կոմիտասը հնչում է անխախտ ու ակադեմիական՝ բնօրինակով, եւ դա Կոմիտասի թանգարանն է: Այս որոշումը կայացնելուց հետո անցյալ տարի թանգարանում տե-

Հնատիպ գրքերի ցուցահանդես

հաչասուր Արվանի անվան Մանկավարժական համալսարանի հումանիտար գիտությունների ընթերցասրահում բացվել է «Գալ հնատիպ գրք» ցուցահանդեսը:

Ցուցադրվում են գրադարանի սեփականություն հանդիսացող 26 օրինակ հնատիպ գրքեր, որոնք ստացվել են 1669-1795 թվականներին Եվրոպական, ռուսական. հնդկական տարածություններում: Դրանցից 25-ը հայերեն գրքեր են, մեկը՝ ստացված 1795 թվականին՝ իր նվազագույնը: Առանձնահատուկ է Գրիգոր Նարեկացու 1736 թվականին Կ.Պոլսի Աբրահամ Թրակացու տարածում ստացված «Գիրք աղօթից» գրքի 3-րդ տպագրությունը: Գրքի 1-8 էջերը ինչ-ինչ

հանգամանքներում անհետացել են: Եվ որդեսգի այն օգտագործելի լինի՝ «Բան Ա» տիպի սկսած ձեռագրով էջերը վերականգնվել եւ միացրել են գրքին:

ՄԱՆԱ ՄԱՏԵՐԻՈՍՅԱՆ
Ընթերցասրահների բաժնի վարիչ

Արծյալի ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Պարուհի-դարձողի Ռիմա Պիղոյանին ձանաչում են արդեն սառած սարի: Միասին մասնակցել են ժամանակակից դարի աշխատանքների, դիստել են նրա մեկ սասնյակի հասնող բեմադրությունները: Նա մեր արվեստում նոր խոսք առող այն սակավաթիվ երիտասարդ ստեղծագործողներից է, որի մասին էլ չես ասի «խոսումնալից», քանի որ նա մեկը մյուսի հետեւից արդարացրել է իր հեռ կառաված հույսերը եւ երբեք չի բավարարվում ձեռք բերվածով: Ահա ինչ ստեղծագործական որոնումների մեջ գտնվող էաս արվեստագետների մեկն է, որը երբեք չի հանդիպում իր ստեղծագործությունը դառնալու, արվեստագետի մասին...

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Իրականում ճիշտ է ասել, լրիվ համամիտ են: Այսօր այս խոսքերի ճշմարտացիությունն ապացուցում են բազմաթիվ աշխատանքային խորեոգրաֆներ: Ես ինքս էլ միջակ եմ եղել բալետում. ավարտել եմ դարձողներից հետո ակադեմիայի դասընթացը, սակայն ինչ-որ բանով չեմ կարողացել ընդգրկվել մասնավորապես բալետի դասընթացում: Պարուհի, թերի լինելով սարքեր առումներով (ին դեպքում՝ ֆիզիկական սկզբունքով), ավելի էաս է զբաղվում իրենով, սկսում է ավելի էաս մտածել՝ հասնելու համար կատարելության: Պարուհիները փորձում են իրենց արտահայտել սարի-ներին սկսեցի բեմադրել ու մինչեւ թատրոնի եւ կինոյի դասերին հնարահանում որովհետեւ բեմադրող դերակատարները սկսեցին արդեն մոտ ութ-ինը բալետ ունենալ թղթի համաձայն, որոնցում գլխավոր դերերը միշտ ինձ էին դասվում: Այն ժամանակ ինչ գիրք կարդում էի՝ վերածվում էի լիբրետտոյի: Չէի կարող դարձել, փոխարենը ինքս էի ստեղծագործում ու լրացնում բացը: Այդպես սկսեցի բեմադրել եւ շարունակում եմ մինչեւ այսօր: Ը՛վ գիտի, եթե լինեի իդեալական եւ ամեն ինչ ինձ հեշտ սրվեր, գուցե ոչինչ էլ չապրեի:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Իրականում ճիշտ է ասել, լրիվ համամիտ են: Այսօր այս խոսքերի ճշմարտացիությունն ապացուցում են բազմաթիվ աշխատանքային խորեոգրաֆներ: Ես ինքս էլ միջակ եմ եղել բալետում. ավարտել եմ դարձողներից հետո ակադեմիայի դասընթացը, սակայն ինչ-որ բանով չեմ կարողացել ընդգրկվել մասնավորապես բալետի դասընթացում: Պարուհի, թերի լինելով սարքեր առումներով (ին դեպքում՝ ֆիզիկական սկզբունքով), ավելի էաս է զբաղվում իրենով, սկսում է ավելի էաս մտածել՝ հասնելու համար կատարելության: Պարուհիները փորձում են իրենց արտահայտել սարի-ներին սկսեցի բեմադրել ու մինչեւ թատրոնի եւ կինոյի դասերին հնարահանում որովհետեւ բեմադրող դերակատարները սկսեցին արդեն մոտ ութ-ինը բալետ ունենալ թղթի համաձայն, որոնցում գլխավոր դերերը միշտ ինձ էին դասվում: Այն ժամանակ ինչ գիրք կարդում էի՝ վերածվում էի լիբրետտոյի: Չէի կարող դարձել, փոխարենը ինքս էի ստեղծագործում ու լրացնում բացը: Այդպես սկսեցի բեմադրել եւ շարունակում եմ մինչեւ այսօր: Ը՛վ գիտի, եթե լինեի իդեալական եւ ամեն ինչ ինձ հեշտ սրվեր, գուցե ոչինչ էլ չապրեի:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

կե, աս մեծ դեր խաղաց նաեւ ժամանակակից դարի վարդի-սաց դասերի հետեւելը, ինչն օգնեց էլ ավելի ամրապնդել արտա-նայնությունը եւ հիմնավորել դար-սանի սեփական: Շատ կարեւոր է, երբ ինքն եւ փորձում ֆո շարուն-ները գտնել, ֆո աշխարհը բացա-հայել: Փորձեցի նաեւ զբաղվել ուշուով, ուսումնասիրել արե-նայն այլ մարտարվեստներ, եւ հասկացա, որ ժամանակակից բալետը, որն այսօր ունի Եվրո-դան, մեծ մասամբ հիմնված է արե-նայն մարտարվեստների վրա, որոնք հղկվելով՝ դարձել են սարքեր բալետայնությունների ու-րույն ձեռագրեր: Սկզբում իմ բե-մադրած շարունները աս էին նման մարտարվեստի շարուննե-րին՝ միաձուլված դասական դարի սարքերին, մյուս կողմից աս էի սարված արե-նայն փի-լիսոփայությամբ: Տարիների ըն-թացում հղկվելով՝ ստացվեց այն, ինչը որ ստացվեց, կարծես թե աս իմ մտածելակերպը դա-րարվեստում: Այն ազատությունը, որ չկար դասական բալետում, սկսեց ժամանակակից դարը: Այ-սօր ես դասավանդում եմ եւ ու-սանողներին մեջ նկատում եմ, որ բացակայում է ազատ մտածելա-կերպը, ինչը եւ փորձում եմ ներդնել նրանց մեջ: Շատ դա-րողներ սովորում են կամ ձգտում են միայն ունենալ դարձողի ու-ժող սեփական՝ մոռանալով ա-մենակարեւորի մասին, որ իրենք առաջին հերթին արտիստ են: Տեխնիկական զարգացումը հե-տ մեկտեղ դրեց է ձեռնարկել ան-հասին, որն ինքը կթելադրի, կմեկնաբանի շարունը յուրովի՝ ազատ լինելով իր մտքի եւ ար-ժունների մեջ, քանի որ բեմում մեծ արտիստն է մեծ մտնում, ոչ թե մեխանիզմ: Մեծ առաջին հերթին դիտարկեցի կրթում: Կարող եմ ասել, որ ես դա հաս-կացա եւ ինքս ինձ կրթեցի ու մինչեւ օրս շարունակում եմ կր-թել:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Այնպիսիները եւ սղատիվները աս են, բայց արդյունքում զրո ձեռքբերում՝ միայն մեկ արձա-նիկ կամ թղթի մի կտոր:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

ՌԻՄԱ ՊԻՊՈՅԱՆ. «ԱՏԵՂԾԱԳՈՐԾԵԼԻԱ ԵՆ ԻՆՉ ԶԳՈՒՄ ԵՆ ՈՉ ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԱՄՐԴ»

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Ռիմա, մեր գրույցը սկսեմք լիսվացի բալետի գործիչ Յուրիյու Սնորգինասի արտահայտած մտքով: «Ես հաճախ նկատել եմ, որ հեռավորական խորեոգրաֆներ ստացվում են ոչ թե մեծ դարձողներից, այլ, այսպես կոչված, միջակներից»: Որովհետեւ դարձողի եւ խորեոգրաֆի համաձայն ես նրա ասածի հետ:

Հեղինակ
ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Շայ գրականության և առհասարակ հայ մշակույթի զարգացման առաջնությունը խնդիրներ է առաջ է հանում, որոնք կարծիքներ ու սեփականություններ, որոնց հեղինակները ֆառաշտեղյակ չեն հարցի լուծումը և ամենակարգի միջնադարյան հայ (և ոչ միայն հայ) գրականության և արվեստի առաջնահատկություններին ու օրինակատեսակներին: Արտագաղթյալներին: Ազգայնականության միջին շրջանում: «Ազգ» բերքի լայն լսարանը, այս հարցում կողմնորոշվելու համար մեր կայացումը եմք սույն հոդվածը՝ ուղղելով առավելապես համայնապատկերը դասակարգական և ուսանողական բնույթի:

ստակ Վերածնունդի, որդես համախոհականության մշակույթի նոր դարաշրջանի, սաղմնավորումն ու սկզբնավորումը: Բանն այն է, որ 10-11-րդ դարերում հայկական մշակույթը, հասկապես ճարտարապետությունը, երաժշտությունը եւ բանաստեղծությունը՝ ամենից առաջվորն էին ժամանակի բխսոնեական աբխառու, նաեւ՝ բյուզանդականի համեմատ: Իսկ Արեւմտյան եւ Կենտրոնական Եվրոպայի ժողովուրդների մշակույթի այդ ժամանակը դեռեւս զսնվում էր կազմավորման կամ նախնական փուլերում:

Արդեն կենսագրարայն չափազանց արգասավոր ուղի անցած հայ միջնադարյան մշակույթը, թեկուզեւ հաճախ ծանր մահաշունչներով ու ողորումներով, հասել էր մի վիճակի, որ կարող էր ստեղծված հոգեւոր-մտային հարուստ ժառանգության եւ նվազ ընթացիկ-հասարակական զարգացող կյանքի

Պիտի խոստովանել մեր ժողովրդի համար ահավոր այն դրամական (դժբախտաբար, նաեւ արդիական) իրողությունը, որ ուղիղ մեկ հազարամյակ թուրքական վայրագ ցեղերն, ըստ ամենայնի, կասեցրել են հայ ազգային բնականոն կյանքն ու զարգացումը:

Եվ այսպէս, հայ իրականության մեջ օրինաչափորեն ծարձակած Վերածնունդը հիմնականում թուրքական ծանր հարվածների ներքին խեղդվեց իր խանձարուրի մեջ: Հետեւաբար հայկական Վերածնունդը հասկացությունը, որդես ամբողջական ու կայացած համակարգ, դասականորեն անճիշտ է, իրականությանը ոչ համապատասխան, անգամ՝ «Հայկական վերածնությունն ինքնուրույն է» արեղայանական ձեւակերպմամբ (հս. Ռ. էջ 20): Այդ «ինքնուրույն հայկական վերածնությունը» Մ. Արեղյանը սարածել է 11-17-րդ դարերի գրականության վրա՝ որդես հայ հին գրականության եր-

դայիզդի դարաշրջանի մշակույթ էր: Հայ մշակույթը զարգանում էր ժամանակի համաբարեհային մշակույթի զարգացմանը համընթաց, եվ այդ վերելքն այլ բան չէր, քան արուեստի, գրականության ու գիտության աբխառականացման նոր ասիճան՝ նորարարական կյանքի ներքին խեղճումը: Իր բարձրակետին հասաւ 14-րդ դարի երկրորդ կեսին: Հայ մշակույթի բարձրագոյն ասիճանը հասաւ Մախապետական մակարդակին եւ, դժբախտաբար, ընդհատուեց օտար նուաճողների սիրադէպության հաստատմամբ: Հայաստանում» (Ա. Ղազինեան, Գրիգոր Նարեկացի. Բանաստեղծական արուեստը, Անթիլիաս, 1995, էջ 73): Այստեղ առարկել է ստակ այն, որ հայ մշակույթը իր նախալերածնության մակարդակին հասաւ 14-րդ դարի երկրորդ կեսին. ինչպէս նուրեւ նա այդ մակարդակին հասել էր արդեն 11-րդ դարի սկզբներին:

Հայկական չկայացած վերածնունդը

Հայոց համար ճակատագրական է եղել 11-րդ դարը: Դարի սկզբներին Բագրատունիների կենտրոնական թագավորության, այլեւ Կասաղտունականի, Սյունիքի, Լոռու (Կյուրիկյանների) եւ Կարսի թագավորությունների սահմաններում բուռն վերելք է աղել հայ մշակույթը ու մշակութային կյանքը: Պետական խնամանկով կառուցված ու վերակառուցված վանքերում, մասնավորապես՝ Սանահինում, Հաղպատում, Տաթևում, Մոն Առաքելոցում ծավալվել են դպրոցներն ու մատենադարանները: Հիմնականում ազգային դարավոր ավանդույթներ վերակենդանացմամբ ու զարգացմամբ նոր ուղի էն հասել գիտությանը սարբեր ճյուղերը, արվեստներն ու գրականությունը:

Այս ժամանակաշրջանում Հայաստանի ֆաղաբային կյանքի ծաղկումը եւ արտերի ու արհեստագործության զարգացումն ասիճանաբար սկիզբ են դրել նոր մշակույթի ու հասարակական երեւոյթների ձեւավորմանը: Վաճառաւառ ֆաղաբներում «վաճախից եւ սոկոսաց օրէնք եղան» գրում է դարի դասակարգիչ Արիստակէս Լասիվեթցին, «եւ յարգի եղել արծաթափրոթին քան զասոնածախրոթին» («Պատմութիւն Արիստակէս վարդապետի Լասիվեթցւոյ», Թիֆլիս, 1912, էջ 79):

Հասարակական նոր հարաբերությունները, բնականաբար, սկսել էին առաջ բերել նաեւ նոր կենցաղավարություն, մատչելիություն ու հոգեբանություն: Ինչպէս գրում է Մ. Արեղյանը, «Մինչդեռ քրիստոնյա աբխառի ուրիշ կողմերում դեռ ընդհանրապես իմաստը եր քանը միջնադարը, 11-րդ դարի առաջին կեսին արդեն մեր կյանքի ու մտածողության մեջ մտել էր մի հեղաշրջում, որով կրոնա-ձգնավորական ոգին սակալւ առ սակալվ սեղի էր քալիս մի ուրիշ ոգով դիմաց, եւ առաջ էր գալիս ինքնուրույն վերածնություն, որից չէր կարող չազդվել եւ հոգեւորականը» (Մ. Արեղյան, Երկեր, հս. Ռ, Երեւան, 1970, էջ 17):

Վերածնություն եզրաբառն այստեղ գործածված է Վերածնունդ-Ռենեսանս իմաստով: Սա միշտ էր, բայց՝ մասամբ: Ընդհանրապէս ասելու համար՝ միշտ էր, եթէ նկատի ունենանք

հիման վրա միջնադարյան համակարգից թեւակոխել այն համակարգը, որին Արեւմտյան Եվրոպայի ժողովուրդները, համադասաբար առաջընթաց աղբյուրը հետ, քրիստոնեական մշակույթի զարգացման համընդհանուր օրինաչափությունը, հասաւ 14-15-րդ դարերում: Այդ դարաշրջանը արվեստի եւ գրականության մեջ ենթադրում էր միջնադարյան միասնացումը եւ սոկոսակային անցում դեղի կենդանի իրականություն, այն է՝ բնության եւ մարդու դասկարում, զոս ասակաժակնեմարդունից ասիճանական անցում մարդկենտնություն (անսոդոցեմսիզմ) եւ վերածնունդն հունանիզմին:

10-րդ դարի վերջերին է 11-րդ դարի սկզբին հանդես եկած Գրիգոր Նարեկացին համաբարաբար առունով աննախադեղ իր համաճարեղ ստեղծագործությամբ նշանակալուծ միջնադարյան գրականության զարգացմանը եւ նոր՝ Վերածնունդյան դարաշրջանի սկզբնավորումը կամ նախադաստատումը: Այն՝ ինչ 13-րդ դարում կատարեց Դանիել Ալիզներին՝ Վերածնունդի նոր սկզբնավորողն ու առաջաւարի դերը սանձնած իսլամիստը:

Մեծագոյն ցավով դիտել արձանագրել, սակայն, որ հայ իրականության մեջ 10-րդ դարի վերջերին սաղմնավորված է 11-րդ դարի առաջին քսանամյակներին սկզբնավորված Վերածնունդյան շրջանը լիովին դարբարեց: Հիմնական դասաւառը սելջուկ թուրքերի իրար հաջորդած երեւ ավերիչ արածակնութուն էին Հայաստանում (նետի եւ նաեւ Բյուզանդիայի վարած նետը ֆաղաբականությունն ու մեր իմաստական ուրե գործիչների ազգաղակ քայլերը): Դրանց հետեւանում Հայաստանում սկիզբ է առել զանգվածային արաւաղարդ, որ դարեւ արունական դասուսակալ է մեր ժողովրդին եւ, որը, ցավով, շարունակվում է նաեւ այսօր: Երկիրը հայաբալի անող այդ երեւոյթին մեր մատենագրության մեջ առաջինը ըստ ամենայնի անդրադարձել է ողբագիր դասիչ Արիստակէս Լասիվեթցին, որի բնութագրմամբ, հայերը «ցուրեմն զօրէն մոլորական աստեղաց» («Պատմութիւն», էջ 2):

որդ քրջան: Հայկական Վերածնունդի արեղայանական սետությունը սարբեր սրբաղուններով ու փաստարկումներով ընդունել են մի բարձր ուսումնասիրողներ (Մկրտիչ Մկրյան, Վազգեն Զալոյան, Վաչէ Նալբանդյան, Հրանտ Թամրազյան եւ այլք):

Ինչպէս գրում է Հրանտ Թամրազյանը, «Մեզանում, հասկանալի դասաւառներով, վերածնությունը ավարտուն դասկար չի սաւցել, այսինքն՝ չի անցել եվրոպական վերածնության սեւական ու բնական ճանաղարհը, ի վերջո կիսալ է մնացել» (Հ. Թամրազյան, Հայ քննադասություն, Բ, Երեւան, 1985, էջ 49): Ոչ թէ ի վերջո, այլ ի սկզբանէ կիսաս է մնացել, ավելի ճիշտ՝ սկզբնավորվելով ընդհատվել է: Հետեւաբար ընդունելի չէ նաեւ գրականագետի հաջորդ այն կարծիքը, թէ «Սակայն վերածնունդը սկիզբ է առել ու ծաղկել դասաւառության, փիլիսոփայության եւ մանավանդ զեղարվեստական գրականության ամենամանիջական եւ զգայուն սեւակի՝ բանաստեղծության մեջ... Եվրոպայից առաջ ստեղծվել է աբխառիկ դասաւառությունն ու փիլիսոփայությունը»։ Ավարտուն դասկար չսաւցած, այն է՝ չկայացած մշակութային համակարգի մեջ ինչպէս կարող էին ծաղկել գիտության, արվեստի ու գրականության առանձին ճյուղեր, մանավանդ որ «հայկական Վերածնունդ» կոչված դարաշրջանից առաջ, 5-10-րդ դարերում արդեն առաւել ծաղկել են մեր դասաւառությունն ու փիլիսոփայությունը, որոնք դասաւառաբարիկ չեն:

Հարցին մասամբ անդրադարձել է արձանագրաւաղ նաբեկագիագետ Պողոս Խաչատրյանը, որի ընդունելի բնութագրմամբ, «հայկական վերածնությունը, հակառակ բարեհաջող սկզբի, հետազայում լիարժեք զարգացում չունեցաւ, չհասաւ իր օրինաչափ բարձրակետին... Կիսկաւար մնալու դասաւառը օտար նվաճողների տարունակական արածակնութուն էին...» (Պ. Խաչատրյան, Գրիգոր Նարեկացի եւ հայ միջնադարը, Երեւան, 1996, էջ 7):

Խնդիրը խորապես ուսումնասիրել է մեր մյուս անվանի նաբեկագիագետը՝ Արարկոյս Ղազինյանը, ըստ որի «10-15-րդ դարերի հայ մշակույթը զարգացած քե-

Այսպէս թէ այնպէս, նվազ արգելադրի դայանների հետեւանով, Վերածնունդը չի կայացել մեզանում: Ուստի, ցավով, մեմ չունեցանք մեր Բոկայոն, Սերվանստը, Ռաբլեն ու Շեսոթիլը, մեր Դա Վինչին ու Միտլանցելուն, որոնք սկզբնավորեցին արեւմտեւրոպական նոր գրականությունն ու արվեստը: Մեր մշակույթը լիապես չհասաւ մարդկեմտնության, այլ հանդես եկաւ ասակաժակնեմարդունուով զուգահեռ ու զուգակցված՝ սարբեր համաժամանութայնը: Ուստի մեր իրականությունն ու մշակույթը մնացին միջնադարյան, որը ձգվեց մինչէ 18-րդ դարի կեսերը ներառյալ:

Այս ամենով հանդերձ, սակայն, անհրաժեշտ է նետել եւ ճանաչել իմանալ, որ հայ հանձարը միջնադարյան համակարգում, հասկապես բանաստեղծութայն սաղաբարեզուն, մեծն Գրիգոր Նարեկացուց հետո մեղ է համաբարաբար մակարդակի առաջնակարգ դեմքեր, ինչպիսին են խոբոնազոյն հոգետուր եղիչ Ներսես Շնորհալիս, իր սեւակը չունեցող ասակաժամարս բանաստեղծ Ֆրիլը, մեծ սիրեղունը Գոկաբեկեան Թլկուրանցին եւ Սայաթ-Նովան...։

Ավարտելուց առաջ անհրաժեշտ եմ համարում նետել նաեւ մեկ այլ կարետուր հանգամանք: Սելջուկ թուրքերի արածակնութունի հետեւանով հայկական Վերածնունդի կասեցումը ընդամենը չարյաց սկիզբն էր: Այդ արածակնութունի հետեւանում Հայաստանում եւ հարակից սարածաւառներում հաստատվեց թուրքական սարը, սիրադէպեցին հասկապես օղուզակն ու վայրագ վաչկաւառ: զեղերը՝ օսման թուրքերը եւ կովկասյան թաթարներ հորոքրջված արդի արբեւաւցնիները: Դարեւ արունակ օղակելով Հայաստանը եւ ծաղրելով ու մասաւր իրազորեղով հայոթայն բնաւջոյնը, նրանք բոնագակթեցին հայկական սարածակնութունը, ոչնչացրին կամ յուրաբեցին հայ մշակույթային արժեքները՝ կասեցնելով հայոթայն առաջընթացը բոլոր բնագակառներում:

Եվ այսօր էլ արունակվում է իր կենտունակութունը սակալին դասիդանած մեր ժողովրդի արդեն հազարամյա ողորումը...

Տիգրան ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Թատերագետ

Ասում են՝ ժամանակը դեռ կասարձակ է... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար...

Իհարկում է ասել, որ ժամանակը դեռ կասարձակ է... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար...

Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար...

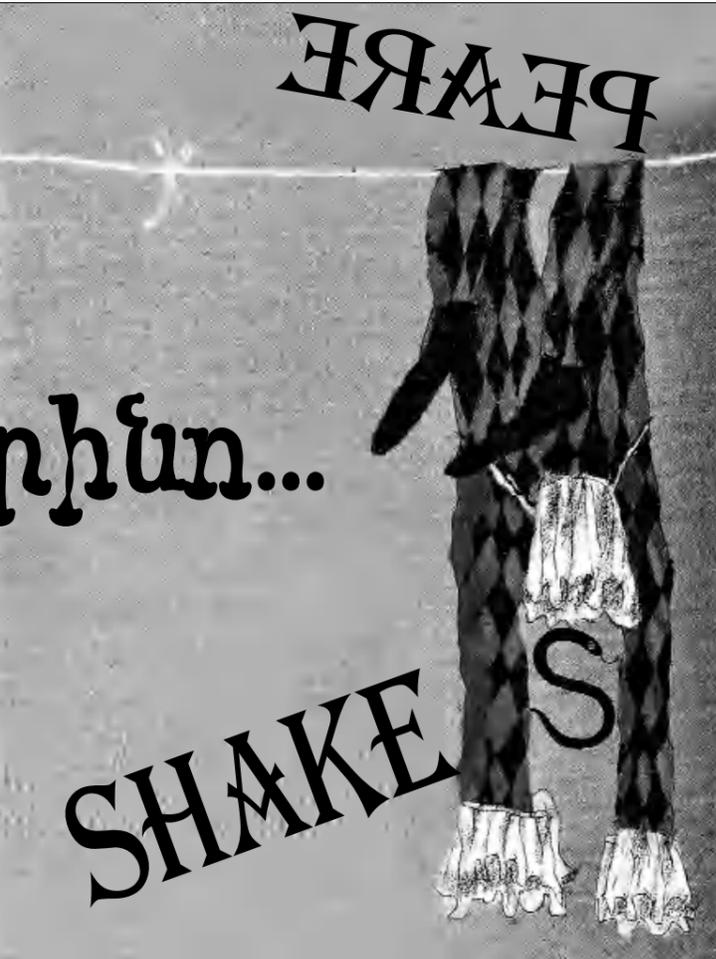
Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար...

Ամբողջությամբ հարցնելը... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար...

Համշխարհիս, Համշխարհիս...

աղմուկով փակված շուրջընկերացիների... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար...

վերադառնալու համար անհանգստանալու համար... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար...

րանմանը նախընտրել է մեծ ընդերքի... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար...

հանգստանալու համար անհանգստանալու համար... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար...

Սի Գալատիայի քան... Երբեք մի քանի րոպե անհանգստանալու համար անհանգստանալու համար...